

Dvadeset godina skupštinskih mehanizama za rodnu ravnopravnost u Srbiji

Dvadeset godina skupštinskih mehanizama za rodnu ravnopravnost u Srbiji

...

Prof. dr Marijana Pajvančić

Prof. dr Nevena Petrušić

mr Maja Sedlarević

Dvadeset godina skupštinskih mehanizama za rodnu ravnopravnost u Srbiji

Autorke:

Prof. dr Marijana Pajvančić

Prof. dr Nevena Petrušić

mr Maja Sedlarević

Izdavač:

Misija OEBS-a u Srbiji

Dizajn i prelom:

Milica Dervišević

Štampa:

Jovšić Printing Centar

Tiraž:

100 primeraka

novembar, 2023.

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Štampanje ove publikacije omogućila je Misija OEBS-a u Srbiji.

Stavovi izrečeni u publikaciji pripadaju isključivo autorkama i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

Svi pojmovi koji su u publikaciji upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj

Prof. dr Marijana Pajvančić	
Osvrt na proces formiranja institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u Republici Srbiji.....	7
Prof. dr Nevena Petrušić	
Parlamentarni mehanizam za rodnu ravnopravnost Narodne skupštine Republike Srbije 2003 – 2023.....	25
mr Maja Sedlarević	
Odbor za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine 2003 – 2023. godine.....	47

PREDGOVOR

Sama ideja žena u politici nekad je bila nezamisliva. U međuvremenu, mnogo toga se promenilo i nesporno je ostvaren veliki napredak, ali to ne znači da se možemo pohvaliti da smo postigli punu ravnopravnost. Ni danas nije lako biti žena u politici zbog same činjenice da, za razliku od muškarca, morate uverljivije dokazivati da ste dostojni pozicije koju zauzimate.

Srbija je proteklih godina učinila značajne korake na planu povećanja učešća žena u javnom i političkom životu i sa više od 30 odsto poslanica u nacionalnom parlamentu i velikim brojem žena u najvišim organima izvršne vlasti postala jedan od lidera po ovom pitanju u Evropi. Međutim, kvote same po sebi nisu dovoljne. Evidentno je da se broj žena u politici povećava, ali uglavnom na izvršilačkim pozicijama - trenutno je samo 21 žena predsednica grada ili opštine, a 34 žene su na mestima predsednica skupštine grada ili opštine. Žene u politički život unose nove ideje i perspektive, otvaraju dijaloge i diskusije na mnoge teme koje nisu ni bile prisutne u javnom životu. Zato su žene u politici posebna vrednost i veliki potencijal koji kao društvo moramo iskoristiti i razumeti na pravi način.

Davne 1918. godine žene su na izborima za Veliku narodnu skupštinu u Novom Sadu prve u Evropi imale pravo glasa i izabrale sedam poslanica. Prisustvo žena u parlamentu je potom dugo bilo više izuzetak nego pravilo, a od tada do danas, Narodna skupština kao najviše zakonodavno telo pokazala je da može da bude ogledalo društva i mesto gde se poštuje pravo na ravnopravnost. Važan korak bilo je uvođenje kvota, ali su žene u parlamentu pokazale političku zrelost i odgovornost, i napravile korak dalje, jer su se kroz Žensku parlamentarnu mrežu udružile u interesu ostvarivanja viših ciljeva. Naime, poslanice su se 2013. godine prvi put udružile sa namerom da nadiđu stranačke programe i različitosti, ali i da kroz uticaj Ženske parlamentarne mreže dosegnu znatno dalje izvan skupštinskih klupa i utiču na promenu života na bolje mnogim ženama u Srbiji, naročito kada se radi o položaju žena koje su marginalizovane u društvu. Kao veliki izazov ostaje povećanje broja žena na mestima gde se donose odluke, i na republičkom i na lokalnom nivou, kao i na pozicijama sa kojih se odlučuje o finansijama, bezbednosti i svim onim pitanjima koja su do sada bila rezervisana uglavnom za muškarce. Jednom prilikom sam konstatovala sa generalnom sekretarkom OEBS-a Helgom Šmid: „Bez žena za stolom nema ni mira ni stabilnosti – ni za stolom ni van njega“.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti kao nacionalna institucija za borbu protiv diskriminacije i unapređenje ravnopravnosti, u okviru Narodne skupštine saraduje, pre svega, sa skupštinskim Odborom za ljudska i manjinska prava i rodnu ravnopravnost, kao i sa Ženskom parlamentarnom mrežom, ali koristi i sve druge platforme poput javnih slušanja, konferencija, debata i

slično. Kroz analizu učešća žena u javnom i političkom životu, redovno sagledavamo položaj žena i pratimo napredak u ovoj oblasti, duboko svesni činjenice da je učešće žena preduslov za njihovo sveukupno ekonomsko i društveno uključivanje. Ako nema žena na pozicijama političkih odlučivanja, nemamo ni šansu da vodimo kvalitetne javne politike. Rodna ravnopravnost je pitanje održivog razvoja i, u krajnjem slučaju, pitanje naših vitalnih nacionalnih interesa. Nema demokratije bez aktivnog učešća žena u politici i fokusiranja na primenu principa pune ravnopravnosti žena i muškaraca u svim društvenim oblastima. Upravo zato su skupštinski mehanizmi za ostvarivanje rodne ravnopravnosti značajni jer pružaju ženama koje su postale poslanice mogućnost da svojim ličnim primerom ohrabre druge žene da se uključe u politički ili javni život. Jasan primer glasno govori.

Brankica Janković, poverenica za zaštitu ravnopravnosti

OSVRT NA PROCES FORMIRANJA INSTITUCIONALNIH MEHANIZAMA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST U REPUBLICI SRBIJI

Proces formiranja institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost odvijao se pod uticajem nekoliko faktora čije kumulativno delovanje i sinergijski efekat oblikuju ambijent u kome je funkcionisanje institucionalnih mehanizama moguće. Ovi faktori uključuju:

- Povećanje zastupljenosti žena u organima javne vlasti, u prvom redu u neposredno biranim predstavničkim telima građana i građanki.
- Oblikovanje međunarodnih standarda rodne ravnopravnosti uključujući i mehanizme rodne ravnopravnosti kao jedan od standarda i uključivanje ovih standarda u nacionalno zakonodavstvo.
- Komparativnu praksu, iskustva i primere dobre prakse kao podsticaj.
- Političku volju i spremnost političkih aktera (političke stranke, organi javne vlasti) da prihvate i uspostave ove nove institucije u sistemu organa javne vlasti.

1. Međunarodni dokumenti o mehanizmima za rodnu ravnopravnost

Podsticaj formiranju institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost (u daljem tekstu mehanizmi rodne ravnopravnosti) bili su i brojni univerzalni i regionalni međunarodni dokumenti. Rodna nejednakost prepoznata je kao svetski problem.¹ Na Prvoj svetskoj konferenciji o ženama (Meksiko Siti 1975. godine) proglašena je dekada žena i usvojen Svetski plan akcije u kome su mehanizmi rodne ravnopravnosti prepoznati kao instrumenti za ostvarivanje jed-

•••

1 Komisija UN za status žena još 1962. godine ukazala je na značaj formiranja nacionalnih komisija za status žena. Videti: Mršević, Z. (2011) *Ka demokratskom društvu – rodna ravnopravnost*, Institut društvenih nauka, Beograd, str. 99.

nakih mogućnosti za žene², što je rezultiralo osnivanjem nacionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u više od 90% zemalja u svetu.³ Potom je Generalna skupština UN-a usvojila Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena kao ključni dokument u oblasti rodne ravnopravnosti.⁴ Na Četvrtoj svetskoj konferenciji o ženama (Peking 1995. godine) usvojene su Pekinška deklaracija i Platforma za akciju⁵ u kojima se naglašava značaj mehanizama za rodnu ravnopravnost i suštinski menja pristup rodnoj ravnopravnosti koji se fokusira na integrisanje rodne perspektive u proces kreiranja i učešće u odlučivanju o javnim politikama. Jedan od preduslova za tu važnu promenu je formiranje i aktivnost mehanizama za rodnu ravnopravnost. U Platformi za akciju konstatuje se da su mehanizmi rodne ravnopravnosti formirani na nacionalnim nivoima različiti i da njihov rad otežavaju brojne prepreke kao što su: nedovoljna politička podrška vlasti, marginalizacija ovih tela u strukturi vlasti, nejasni mandati koji otežavaju rad, nepostojanje adekvatnog osoblja, nedostatak obuka o rodnoj ravnopravnosti, nedostatak podataka o rodnoj ravnopravnosti, kao i finansijskih sredstava i druge logistike potrebne za njihov rad.⁶

Usvojeno je više univerzalnih međunarodnih dokumenata o rodnoj ravnopravnosti u različitim oblastima. U ovom kontekstu izdvajamo one koji izričito navode mehanizme rodne ravnopravnosti poput Plana međuparlamentarne unije za otklanjanje neravnoteže između

• • •

- 2 Videti: Mršević, Z. (2001) *Standardi i mehanizmi za rodnu ravnopravnost u demokratskim zemljama*, Beograd, OSCE; Mršević, Z. *Mehanizmi za rodnu ravnopravnost*, GENERO br. 12/2008 str. 7 – 22.
- 3 Izveštaj Svetske konferencije za revidiranje i ocenu dostignuća *Decenije UN za žene: Ravnopravnost, razvoj i mir*, održane 15. i 16. 6. 1985. godine usvojen u Najrobiju juna 1992. godine. Izvor: *Ravnopravnost spolova u međunarodnim dokumentima*, Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Sarajevo 2008. str. 104 – 105.
- 4 Usvojena 18. 12. 1979. godine, potvrđena 1981. godine „Službeni list SFRJ - međunarodni ugovori“, br. 11/1981. dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ratifikaciji_konvencije_o_elimisanju_svih_oblika_diskriminacije_zena.html
- 5 Dostupno na: http://www.e-jednakost.org.rs/kurs/kurs/download/pekinska_deklaracija.pdf. Više: Pajvančić, M. i Petrušić, N. *Značaj institucionalnih mehanizama za ostvarivanje rodne ravnopravnosti*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br. 67/2014. str. 26 – 27.
- 6 Poglavlje H, strateški cilj H.1. tačke 156 - 210 *Platforme za akciju*. Izvor: Op. cit. str. 70 – 71. Nakon 25 godina od usvajanja Pekinške deklaracije i Platforme za akciju Republika Srbija pripremila je *Nacionalni izveštaj o napretku u primeni ovih dokumenata uključujući i mehanizme za rodnu ravnopravnost*, str. 76 – 81. Dostupno na: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2020-04/Nacionalni%20pregled%20Pekinska%20deklaracija%20SRB.pdf>

učesća muškaraca i žena u političkom životu (1992)⁷, Univerzalne deklaracije o demokratiji (1997)⁸, Svetske deklaracije Međunarodnog saveza lokalnih vlasti (1998)⁹ i dr.

I na regionalnom nivou (Evropa)¹⁰, usvojeni su brojni dokumenti o rodnoj ravnopravnosti. Suštinsku promenu trasiraju Deklaracija o ravnopravnosti žena i muškaraca (1988)¹¹ koja polazi od ravnopravnost žena i muškaraca kao temeljnog principa integrisanog u sva ljudska prava, a rodnu diskriminaciju definiše kao kršenje osnovnih ljudskih prava, kao i dokumenti Evropske komisije iz 1996. godine¹² i Saveta Evrope iz 1966. godine¹³ o urođnjavanju javnih politika. U više dokumenata Saveta Evrope, OEBS-a i Evropske unije usvojenih nakon 2000. godine mehanizmi rodne ravnopravnosti¹⁴, kao deo sistema javne vlasti, prepoznati su kao važni instrumenti¹⁵ čija aktivnost je usmerena na unapređenje rodne ravnopravnosti, obezbeđivanje koordinacije i saradnje u cilju integrisanja rodne ravnopravnosti u javne politike¹⁶,

• • •

- 7 U planu se navode četiri ključne aktivnosti: eksplicitno garantovanje jednakosti muškaraca i žena u ustavu ili aktu ustavne snage; donošenje posebnog zakona koji obezbeđuje princip jednakosti; formiranje mehanizama rodne ravnopravnosti i rodno senzitivn jezik u zakonodavstvu. Videti: Mršević, Z. (2008) Op. cit. str. 12 – 14.
- 8 Član 4. Univerzalne deklaracije o demokratiji „Postizanje demokratije podrazumeva iskreno partnerstvo između muškaraca i žena u vođenju poslova društva u kome rade u jednakim uslovima i u komplementarnosti, izvlačeći obostranu korist iz svojih razlika“. Interparlamentarni savet 161. sednica (Kairo, 16. 9. 1997. godine), dostupno na:
<http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/Univerzalna%20Deklaracija%20o%20demokratiji%20LAT.pdf>
- 9 Videti: Mršević, Z. (2008) Op. cit. str. 12 – 14.
- 10 U ovom kontekstu pominjemo da je 1979. godine osnovan prvi Odbor Saveta Evrope za promociju ravnopravnosti žena i muškaraca. Više o mehanizama rodne ravnopravnosti u državama EU videti: *Effectiveness of Institutional Mechanisms for the Advancement of Gender Equality Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States*, 24. 8. 2014. godine, dostupno na: http://eige.europa.eu/sites/default/files/MH0213481ENC_0.pdf
- 11 Deklaraciju je usvojilo Veće ministara Saveta Evrope 16. XI 1988. godine.
- 12 Dokument Evropske komisije: *Incorporating Equal Opportunities For Women And Men Into All Community Policies And Activities* COM (96) 67 final. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51996DC0067&from=EN>
- 13 Dokument Saveta Evrope *Gender Mainstreaming: Conceptual Framework, Methodology and Presentation of Good Practices*, Expert Group Final Report, (EG-S-MS), Council of Europe, EG (99) 3, Strasbourg, February 1999. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/3c160b06a.pdf>.
- 14 Npr. Preporuka Saveta Evrope R (2000) usvojena 13. 5. 2000. godine na 710. sastanku zamenika ministara. Izvor: *Ravnopravnost spolova u međunarodnim dokumentima – Vijeće Evrope*, Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Sarajevo 2008 – str. 89 – 97; Preporuka Saveta Evrope br. (2003) 3, usvojena 12. 3. 2003. godine na 831. sastanku pomoćnika ministara. Izvor: op. cit. 2008, str. 115 - 123.
- 15 Preporuke usvojene na Konferenciji *Integrisanje rodnog aspekta: Korak u 21. vek*, održanoj u Atini 16 – 18. 9. 1999. godine. Izvor: op. cit. 2008, Poglavlje II, str. 141.
- 16 Preporuka Saveta Evrope R (2000) poglavlje VII - mere koje treba preduzeti sa ciljem koordinacije i kooperacije na polju rodne ravnopravnosti u tački 50(i) naglašava „uspostavljanje koordinacionog mehanizma koji će biti zadužen da, na nivou države, osmisli strategiju borbe protiv trgovine ljudima i uspostavi multidisciplinarni pristup ovom problemu“. Izvor: op. cit. 2008. str. 96.

stvaranje uslova i mera za ravnomerno učešće u političkom i javnom životu¹⁷, jačanje nezavisnih institucija u oblasti zaštite ljudskih prava i rodne ravnopravnosti¹⁸ i dr.

2. Mehanizmi rodne ravnopravnosti u Srbiji – iniciranje procesa i formiranje

Podsticaj za formiranje mehanizama rodne ravnopravnosti u Srbiji bili su zaključci sa konferencije žena održane na Paliću¹⁹ i povećan broj poslanica u Narodnoj skupštini nakon izbora održanih u decembru 2000. godine. U takvim okolnostima središte aktivnosti na ostvarivanju rodne ravnopravnosti pomeren je u institucije. U tom trenutku u pravnom sistemu nisu postojale nužne institucionalne pretpostavke za ostvarivanje prava na ravnopravno učešće žena i muškaraca u kreiranju i odlučivanju o javnim politikama značajnim za rodnu ravnopravnost.²⁰ Rad na formiranju mehanizama rodne ravnopravnosti započeo je na konferenciji Perspektive žena u novom političkom kontekstu.²¹ Predlozi za formiranje mehanizama rodne ravnopravnosti polazili su od potrebe da se u institucijama sistema na svim nivoima vlasti (skupštine, organi izvršne vlasti, nezavisne institucije koje štite ljudska prava²²) formiraju tela nadležna za rodnu ravnopravnost, a oslanjali su se na međunarodne dokumente i isku-

...

- 17 Preporuka (2003) 3 Odbora ministara zemalja članica Saveta Evrope o uravnoteženom učešću žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju, usvojena 12. 3. 2003. godine na 831. sastanku pomoćnika ministara – Dodatak Preporuke, poglavlje A, tačka 16. poziva države članice da „formiraju, podrže i ojačaju nacionalne mehanizme za ravnopravnost kako bi kreirali ravnomernu participaciju u javnom i političkom životu“. Izvor: op. cit. 2008. str. 96.
- 18 Dvanaesti sastanak ministarskog saveta Saveta Evrope 6 – 7. 4. 2004, MC.DEC/14.04, OEBS-ov *Akcion plan za rodna pitanja* u Aneksu poglavlja IV, tačka 42. preporučuje državama članicama da „uspostave ili ojačaju mehanizme za obezbeđivanje rodne ravnopravnosti“ uz akcenat na nezavisne institucije zaštite ljudskih prava, a u poglavlju V, tačka 44 (g) iskazuje spremnost Saveta Evrope da, kao jedan od prioriteta podrži izgradnju nacionalnih mehanizama za ravnopravnost polova kao demokratskih institucija za unapređenje rodne ravnopravnosti. Izvor: op. cit. 2008. str. 64 i 66.
- 19 Konferencija je održana u februaru 2000. godine.
- 20 U momentu održavanja Konferencije jedini mehanizam za rodnu ravnopravnost postojao je pri saveznoj vladi (Jugoslovenska komisija za saradnju sa UNICEF-om i za unapređenje položaja žena) i u AP Vojvodini (članica Izvršnog veća AP Vojvodine zadužena za pitanja žena). Status Jugoslovenske komisije za saradnju sa UNICEF-om i za unapređenje položaja žena i njeno mesto u saveznoj administraciji je nejasno. Uredba o obrazovanju saveznih ministarstava i drugih saveznih organa i organizacija i službi savezne vlade („Službeni list SRJ“, br. 41/2001), kao ni Poslovnik o radu savezne vlade („Službeni list SRJ“, br. 41/2001) ne pominju ovu komisiju.
- 21 Konferencija je održana 22. 6. 2001. godine uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji i Star Network-a. Više: Pajvančić, M. *Ravnopravnost polova – reprezentovanje u skupštinama i institucionalni mehanizmi*, Zbornik (ur. Šijački, Z.) „Pet godina posle“, Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova, Novi Sad, 2006, str. 16 – 23; Šijački, Z. *Mehanizmi za rodnu ravnopravnost i njihova uloga*, [elektronska verzija], dostupno: http://www.e-jednakost.org.rs/kurs/kurs/download/mehanizam_za_rodnu_ravnopravnost.pdf.
- 22 Više: Orlović, S. *Nezavisna tela, četvrta grana vlasti ili kontrolor vlasti*, Zbornik (ur. Pavlović, V. i Stojiljković, Z.) „Savremena država: struktura i socijalne funkcije“ Konrad Adenauer Stiftung, Fakultet političkih nauka, Centar za demokratiju, Beograd, 2010, str. 231- 269.

stva u drugim zemljama.²³ Podršku formiranju ovih mehanizama i aktivnostima prvih mehanizama uspostavljenih na lokalnom nivou pružila je Misija OEBS-a u Srbiji.

3. Mehanizmi rodne ravnopravnosti u predstavničkim telima

Primarna aktivnost bila je usmerena na oblike institucionalnog delovanja u skupštinama. Razmatrane su različite mogućnosti (stalna ili povremena radna tela u skupštinama, grupe parlamentarki/odbornica i dr.), njihove prednosti i nedostaci. Preovladao je stav da je optimalno rešenje formiranje stalnog radnog tela nadležnog za rodnu ravnopravnost u skupštinama. Prednosti ovog rešenja ogledale su se u sledećem:

- 1) Skupština je predstavništvo građana i građanki. To je najviši organ vlasti koji donosi najznačajnije odluke. Radna tela skupštine imaju važnu poziciju u odlučivanju, podnošenju predloga i inicijativa. Stalno radno telo za ravnopravnost polova ima povoljniju poziciju u odlučivanju od pozicije koju imaju poslanici i poslanice kao pojedinci.
- 2) Jak sastav stalnog radnog tela koga čine poslanici i poslanice izabrani na neposrednim izborima. Neposredan izbor zadovoljava važan standard za status mehanizama za rodnu ravnopravnost, koji nalaže da predstavnici u ovim telima budu postavljeni kroz demokratski proces kako bi se smatrali legitimnim predstavnicima svojih grupa.
- 3) Javnost rada skupštine i njenih radnih tela koja omogućava da oblast rodne ravnopravnosti bude dostupna široj javnosti.

Naredni korak bile su promene normativnog okvira. Izmenama poslovnika formirana su stalna radna tela za ravnopravnost polova u Narodnoj skupštini, Skupštini AP Vojvodine i skupštinama lokalnih samouprava.²⁴ *Odbor za ravnopravnost polova* formiran je kao stalno radno telo Narodne skupštine.²⁵ Odbor razmatra predloge zakona i drugih propisa sa aspekta ravnopravnosti polova i prati vođenje politike, izvršavanje zakona i drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost polova. *Odbor za ravnopravnost polova*²⁶ obrazovan je u Skupštini

• • •

23 Više: Pajvančić, M. *Pravni okvir ravnopravnosti polova*, Novi Sad, Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova, 2008. Dostupno na: <https://ravnopravnost.org.rs/wp-content/uploads/2017/03/1-Pravni-okvir-ravnopravnosti-polova.pdf>

24 Formiranje lokalnih mehanizama za ravnopravnost polova je podržala Misija OEBS-a uz čiju pomoć su formirani prvi oblici institucionalizovanog delovanja na ostvarivanju ravnopravnosti polova na lokalnom nivou. Ovu aktivnost podržalo je i Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu.

25 Odbor je formiran 2003. godine. Član 68. Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 57/2003.

26 Odbor je formiran 2002. godine. Članovi 20. i 69. Poslovnika Skupštine AP Vojvodine, „Službeni list AP Vojvodine“, br. 23/2002.

AP Vojvodine kao stalno radno telo koje razmatra predloge, odluke i opšte akte sa aspekta ravnopravnosti polova i prati vođenje politike, izvršavanje odluka i propisa vezanih za ravnopravnost polova. Zakonom o rodnoj ravnopravnosti iz 2021. godine propisano je da se u Skupštini AP Vojvodine formira stalno radno telo za rodnu ravnopravnost.²⁷

4. Mehanizmi rodne ravnopravnosti u organima izvršne vlasti

Paralelno sa ustanovljavanjem radnih tela u skupštinama tekao je i proces formiranja mehanizama rodne ravnopravnost u organima izvršne vlasti.

Ostvarivanje rodne ravnopravnosti pretpostavlja i neposredno učešće u kreiranju propisa i javnih politika. Otuda potreba da se ustanove mehanizmi rodne ravnopravnosti i u okviru organa izvršne vlasti. Prednosti ovog oblika institucionalnog delovanja su: mogućnost podnošenja predloga i pokretanja inicijativa; uključivanje u pripremu propisa; neposredan uticaj na kreiranje sadržaja i izradu propisa; blagovremeno reagovanje na predloge propisa koje pripremaju organi uprave; praćenje primene i nadzor nad primenom propisa; pomoć stručnih službi; mogućnost angažovanja eksperata/ekspertkinja; saradnja sa organizacijama civilnog društva; međuresorska saradnja koja je posebno značajna za rodnu ravnopravnost zbog njene multisektorske prirode; budžetska sredstva kojima izvršna vlast raspolaže i drugo.

U organima izvršne vlasti na nacionalnom nivou Odlukom Vlade Republike Srbije formiran je *Savet za ravnopravnost polova* kao radno telo Vlade, utvrđen je njegov sastav (predstavnici određenog broja ministarstava i eksperti)²⁸ i nadležnosti koje obuhvataju: predlaganje mera i međuresorsku saradnju u oblasti rodne ravnopravnosti; razmatranje usklađenosti zakona sa međunarodnim konvencijama o pravima žena i inicijative za otklanjanje nesklada; praćenje primene zakona i međunarodnih dokumenata protiv diskriminacije po polu i predlaganje mera za njihovo sprovođenje; praćenje stanja u oblasti rodne ravnopravnosti, predlaganje i preduzimanje mera i ocenjivanje efekata mera za postizanje rodne ravnopravnosti; iniciranje programa rodno osetljive statistike; praćenje zastupljenosti žena na izbornim i imenovanim položajima; praćenje i analiziranje kriterijuma selekcije pri izboru i imenovanju na javne funkcije; iniciranje otklanjanja prepreka u izborima i imenovanjima manje zastupljenog pola; edukacija zaposlenih u državnim organima u cilju promovisanja rodne ravnopravnosti; iniciranje programa i predlaganje mera za osposobljavanje žena za učešće u političkom životu i dr. Savet za ravnopravnost polova 2009. godine prerasta u *Savet za rodnu ravnopravnost*, a prestao je

• • •

27 Član 62. stav 2. Zakona o rodnoj ravnopravnosti, „Službeni glasnik RS“, br. 51/2021.

28 Odluka je doneta u februaru 2003. godine, „Službeni glasnik RS“, br. 13/03, 83/04, 3/05.

da postoji nakon izbora Vlade 2014. godine. Iste godine Vlada je formirala *Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost*²⁹ nadležno da koordinira rad državne uprave u vezi sa rodnom ravnopravnošću³⁰ u okviru koga je formirana i stručna grupa koja obavlja stručne poslove vezane za rodnu ravnopravnost.³¹ Usvajanjem Zakona o rodnoj ravnopravnosti 2021. godine³² po prvi put su zakonom regulisani svi mehanizmi rodne ravnopravnosti.³³ Prema novim zakonskim rešenjima³⁴ *Vlada Republike Srbije* je nadležna da: kreira, sprovodi, prati i unapređuje politike rodne ravnopravnosti, vodi računa o usaglašenosti politika i mera koje se preduzimaju u oblasti rodne ravnopravnosti sa međunarodnim obavezama Srbije; razvija i vodi aktivnu politiku jednakih mogućnosti u svim sferama društvenog života, kojom se obezbeđuje ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim fazama planiranja, pripreme, donošenja i sprovođenja odluka koje utiču na položaj žena i muškaraca; određuje mere u cilju stvaranja jednakih mogućnosti za ostvarivanje prava i sloboda žena i muškaraca, sprečavanje i otklanjanje rodno zasnovane diskriminacije; donosi Nacionalnu strategiju za rodnu ravnopravnost i Akcioni plan za njeno sprovođenje; obrazuje Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost³⁵, sa zadatkom da usmerava i koordinira rad državnih organa u vezi sa rodnom ravnopravnošću, razmatra sva pitanja značajna za rodnu ravnopravnost i unapređuje stanje rodne ravnopravnosti; obrazuje Savet za rodnu ravnopravnost³⁶ kao savetodavno telo Vlade u koje je uključeno civilno društvo; obavlja i druge poslove u ovoj oblasti. U okviru Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost formirana je i stručna grupa u čiji sastav ulaze predstavnici drugih organa javne vlasti, privrede, akademske zajednice i nevladinog sektora.³⁷

Prvi mehanizam rodne ravnopravnosti u okviru organa izvršne vlasti formiran je u AP Vojvodini 2001. godine kada je u Izvršno veće AP Vojvodine izabrana članica zadužena za ravnopravnost polova.³⁸ *Savet za ravnopravnost polova* kao savetodavno telo, koga čine predstavnici/ce organa pokrajinske uprave i eksperti/kinje formiran je 2003. godine. Savet učestvuje u promovisanju, kreiranju i praćenju programa, akcija i politika koje unapređuju položaj žena;

29 Koordinaciono telo formirano je 30. 9. 2014. godine Odlukom Vlade Republike Srbije. Dostupno na: <https://www.mgsi.gov.rs/lat/dokumenti/odluka-o-formiranju-koordinacionog-tela-za-rodnu-ravnopravnost>

30 Tačka 2. Odluke o formiranju Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost.

31 Tačka 5. Odluke o formiranju Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost.

32 „Službeni glasnik RS“, br. 52/2021.

33 Član 59. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

34 Član 60. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

35 Član 59. stav 1. tačka 3) i član 60. stav 1. tačka 5) Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Koordinaciono telo formirano je Odlukom Vlade od 31. 10. 2022. godine kojom se regulišu nadležnosti Koordinacionog tela i način rada. Dostupno na: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2023-01/Odluka%20o%20osnivanju%20Koordinacionog%20tela%20za%20rodnu%20ravnopravnost.pdf>

36 Član 60. stav 1. tačka 5) Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

37 Stručna grupa je formirana 6. 2. 2023. godine. Dostupno na: https://rtv.rs/sr_lat/drustvo/koordinaciono-telo-za-rodnu-ravnopravnost-rezime-2022.-i-planovi-za-2023_1415416.html

38 Videti Pajvančić, M. op. cit, 2006, str. 18.

lobira za projekte vezane za rodnu ravnopravnost; prati primenu propisa i predlaže mere za unapređenje rodne ravnopravnosti; podstiče aktivnosti u oblasti rodne ravnopravnosti u javnom, društvenom i privrednom životu; pruža stručnu pomoć Izvršnom veću AP Vojvodine, organima uprave i organizacija civilnog društva u kreiranju programa integrisanja rodne perspektive u propise, javne politike i društveni život; prikuplja i obrađuje rodno senzibilne statističke podatke; podstiče povezivanje institucija, javnih službi, organizacija civilnog društva i pojedinaca koji deluju u oblasti rodne ravnopravnosti i dr.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti³⁹ reguliše po prvi put i mehanizme rodne ravnopravnosti koje formiraju organi autonomne pokrajine u okviru svojih nadležnosti i određuju njihov sastav, način izbora, delokrug i način rada. Zakon propisuje da Pokrajinska vlada obrazuje *Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost*⁴⁰ Pokrajinske vlade radi usklađivanja stavova organa i organizacija pokrajinske uprave, drugih pokrajinskih organizacija i službi i *Savet za rodnu ravnopravnost*⁴¹ kao savetodavno telo Pokrajinske vlade i predviđa mogućnost da se pored ovih mehanizama mogu obrazovati i druga tela koja se bave rodnom ravnopravnošću.⁴² U AP Vojvodini postoji i *Zavod za ravnopravnost polova*⁴³ kome su povereni stručno - analitički poslovi; priprema i realizacija edukativnih programa; saradnja sa mehanizmima rodne ravnopravnosti i odgovarajućim međunarodnim telima; izdavaštvo i dr.

5. Mehanizmi rodne ravnopravnosti u organima uprave

U organima uprave takođe se formiraju mehanizmi rodne ravnopravnosti.

Na republičkom nivou u *Ministarstvu rada i socijalne politike* 2007. godine formiran je *Sektor za rodnu ravnopravnost*⁴⁴, koga je 2008. godine zamenila *Uprava za rodnu ravnopravnost*⁴⁵ koja je ukinuta 2014. godine⁴⁶, a u *Ministarstvu rada, zapošljavanja, boračkih i socijalnih pitanja* ponovo je formiran *Sektor za rodnu ravnopravnost*. Nakon formiranja *Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog* 2020. godine⁴⁷ ravnopravnost polova, antidiskriminacione politike i unapređenje rodne ravnopravnosti su u nadležnosti tog ministarstva.

• • •

39 Član 59. stav 1. tačka 4) i član 62. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

40 Član 62. stav 3. tačka 1) Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost Pokrajinske vlade Konstituisano je 7. 9. 2022. godine, Odluka o obrazovanju Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost Pokrajinske vlade, „Službeni list AP Vojvodine“, br. 38/2022.

41 Član 62. stav 3. tačka 2) Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

42 Član 62. stav 4. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

43 Zavod je formiran 2004. godine, „Službeni list AP Vojvodine“, br. 14/2004.

44 „Službeni glasnik RS“, br. 43/2007.

45 Zakon o ministarstvima, „Službeni glasnik RS“, br. 65/2008.

46 Zakon o ministarstvima „Službeni glasnik RS“, br. 44/2014.

47 Član 12. Zakona o ministarstvima, „Službeni glasnik RS“, br. 128/2020.

Novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti po prvi put reguliše mehanizme rodne ravnopravnosti u okviru organa državne uprave i eksplicitno navodi da ministarstva i drugi organi državne uprave nadležni za oblasti u kojima se određuju i sprovode opšte i posebne mere za unapređivanje rodne ravnopravnosti predstavljaju mehanizme rodne ravnopravnosti.⁴⁸ U skladu sa tim, u posebnom članu⁴⁹ Zakon reguliše da sva ministarstva i drugi organi javne vlasti integrišu rodnu ravnopravnost prilikom kreiranja, sprovođenja, praćenja i unapređenja sektorskih politika, formulisanja zakona, drugih propisa i aktivnosti u domenu njihove nadležnosti, a naročito u oblastima u kojima se sprovode opšte i posebne mere za unapređivanje rodne ravnopravnosti. Ova odredba posebno je značajna s obzirom na multisektorsku prirodu rodne ravnopravnosti jer nalaže da se u sve sektorske javne politike i propise integriše rodna komponenta.

Na nivou AP Vojvodine u organima pokrajinske uprave od 2002. godine *Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova*⁵⁰ bio je nadležan za rodnu ravnopravnost. To je bio prvi mehanizam rodne ravnopravnosti u organima pokrajinske uprave. Ovaj sekretarijat formirao je 2003. godine *Savet za ravnopravnost polova* kao savetodavno telo.⁵¹ Od 2016. godine rodna ravnopravnost je u nadležnosti *Pokrajinskog sekretarijata za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova*⁵², a nakon 2016. godine *Pokrajinskog sekretarijata za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova*.⁵³

Status mehanizama za rodnu ravnopravnost u okviru organa izvršne vlasti i državne uprave je bio nestabilan. O tome govore dinamične, kontinuirane i suštinske promene u statusu, nadležnostima i sastavu ovih tela. Ključni problemi su njihov status, kompetencije, kadrovi i finansiranje, a upravo pozicija ovih tela je posebno značajna, jer organi izvršne vlasti pripremaju propise i planske dokumente koji definišu pravce javnih politika, prate i kontrolišu njihovu primenu. Mehanizme rodne ravnopravnosti regulisali su Zakon o vladi i Zakon o ministarstvima, a na nivou autonomne pokrajine drugi odgovarajući propisi, koji se često menjaju nakon izbora i formiranja nove vlade. To je bitno uticalo na stabilnost statusa i sadržaj nadležnosti mehanizama rodne ravnopravnosti u organima izvršne vlasti i državnoj upravi.⁵⁴ Novine

• • •

48 Član 59. stav 1. tačka 2) Zakona o rodnoj ravnopravnosti, „Službeni glasnik RS“, br. 51/2021.

49 Član 61. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

50 Članovi 18. i 33. Odluke o pokrajinskoj upravi, „Službeni list APV“, br. 3/2002.

51 „Službeni list APV“, br.1/2003.

52 „Službeni list APV“, br. 37/2014.

53 Članovi 32. i 35a Pokrajinske skupštinske odluke o pokrajinskoj upravi, „Službeni list APV“, br. 37/2016.

54 Videti: Džorđević, Lj. *Analiza Zakona o ravnopravnosti polova*, UNDP, Beograd, 2010. Dostupno na: www.undp.org, Pajvančić, M., Petrušić N., Jašarević S. *Komentar Zakona o ravnopravnosti polova*, Beograd, Centar modernih veština, 2010. Dostupno na: http://www.kss.org.rs/news/2013/09/src/1309komentar_zakona_o_ravnopravnosti_polova.pdf

u Zakonu o rodnoj ravnopravnosti iz 2021. godine koji po prvi put na celovit način reguliše sve mehanizme rodne ravnopravnosti uključujući i mehanizme rodne ravnopravnosti u okviru izvršne vlasti i državne uprave stvaraju normativne pretpostavke za stabilnost pozicije ovih tela u strukturi organa javne vlasti.

6. Mehanizmi rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou

Proces formiranja mehanizama za rodnu ravnopravnost započet je na lokalnom nivou još 2002. godine.⁵⁵ Tokom naredne tri godine formirani su u više od 50 opština u Srbiji od kojih u 15 opština u AP Vojvodini. Lokalni mehanizmi rodne ravnopravnosti formirani su na različite načine (statutom opštine, odlukom skupštine opštine, rešenjem gradonačelnika i dr.) i imali su različite statuse u strukturi organa lokalne vlasti (komisije za rodnu ravnopravnost u skupštini jedinice lokalne samouprave, lica zadužena za rodnu ravnopravnost, saveti za rodnu ravnopravnost u okviru organa lokalne uprave i sl.). Sve do usvajanja Zakona o ravnopravnosti polova 2009. godine⁵⁶ koji je po prvi put jednom načelnom normom regulisao samo lokalne mehanizme rodne ravnopravnosti⁵⁷, čijem usvajanju su prethodile aktivnosti organizacija civilnog društva, eksperata i ekspertkinja na izradi modela zakona⁵⁸, akcent aktivnosti bio je na edukaciji kadrova i pripremi instruktivnih materijala (praktikuma, vodiča, smernica i sl.)⁵⁹ kako bi se podstakao i olakšao rad ovih tela. Ove aktivnosti su nastavljene i konti-

• • •

- 55 Program formiranja lokalnih mehanizama za ravnopravnost polova koji je podržala Misija OEBS-a za Srbiju i Crnu Goru, obuhvatio je opštine: Kruševac, Niš (okrug), Prokuplje, Kikinda, Velika Plana, Zrenjanin (okrug), Požarevac, Zaječar, Valjevo, Užice, Knjaževac, Bor, Kragujevac, Sremska Mitrovica, Novi Sad, Zrenjanin (grad), Beograd, Topola, Arandelovac, Čačak, Sombor, Subotica, Niš (grad), Kučevo, Novi Bečej, Aleksinac, Pirot, Jagodina, Loznica Boljevac, Negotin, Kladovo, Majdanpek, Senta, Žitište, Kovačica, Nova Crnja, Vrbas, Sečanj, Irig, Sjenica, Prijepolje, Lebane, Medveđa, Tutin, Bujanovac, Preševo, Priboj, opština Medijana (Niš), Novi Beograd. Izvor: *Rodna ravnopravnost*, OSCE, Beograd, 2005, str. 22.
- 56 Više: Pajvančić, M. *Analiza procesa usvajanja zakona iz oblasti rodne ravnopravnosti*, Zbornik (ur. Stojiljković, Z., Lončar J., Spasojević D. „Političke stranke i zakonodavna aktivnost Narodne skupštine Republike Srbije“, FPN, Beograd, 2012. godine, str. 79 – 135. Dostupno na: <https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/Politicke-stranke-i-zakonodavna-aktivnost.pdf>
- 57 Član 39. Zakona o ravnopravnosti polova, „Službeni glasnik RS“, br. 104/2009.
- 58 Videti: *Ka zakonu o ravnopravnosti polova*, Pokrajinski Zavod za ravnopravnost polova, Novi Sad 2006. godine i Zbornik (ur. Pajvančić, M.) *U susret zakonu o ravnopravnosti polova – evropska budućnost Srbije*, (konferencija održana 16. 3. 2006. godine), Freedom house, CMV, BEFPE, Beograd, 2006.
- 59 Videti: Pajvančić, M. Andelković, M. Maletin, B. Šijački, Z. *Ravnopravnost u našoj opštini*, Zavod za ravnopravnost polova, Novi Sad, 2007. Dostupno na http://www.rodna_ravnopravnost_u_nasoj_opštini.pdf; *Institucionalni mehanizmi ravnopravnosti polova – mogućnosti na lokalnom nivou*, Zbirka Žene to mogu – kako skrojiti politiku jednakih mogućnosti, Beograd, 2007; Pajvančić, M.: *Institucionalni mehanizmi ravnopravnosti polova na lokalnom nivou*, op. cit. 2008, str. 93 – 99, Pajvančić, M., *Ravnopravnost polova u političkom životu*. Dostupno na <http://www.rs.cest.gov.ba/index.php/seminari-2011/2414banja-luka-primjena-zakona-o-ravnopravnosti-polova/554-materijal-mpajvancic-iv/file>; *Putevi za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i jednakih mogućnosti – od ideje do prakse* – Priručnik za službenike i organe lokalnih samouprava zadužene za ravnopravnost polova, (ur. Petrušić, N.), OSCE, Beograd, 2007. godine. Dostupno na: http://www.skgo.org/storage/app/uploads/public/152/095/842/1520958426_Rodna_ravnopravnost_11_05.pdf

nuirano se odvijaju sve do danas.⁶⁰ Podsticaj unapređenju rada lokalnih mehanizama rodne ravnopravnosti bilo je usvajanje Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou⁶¹ i Deklaracija o poštovanju principa rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou Stalne konferencije gradova i opština⁶² kao i brojne kontinuirane aktivnosti Stalne konferencije gradova i opština vezane za podršku i unapređenje rada lokalnih mehanizama rodne ravnopravnosti.⁶³ Uvid u njihov rad i teškoće sa kojima se susreću pružaju istraživanja mehanizama rodne ravnopravnosti na lokalnim nivou.⁶⁴ Zakon o rodnoj ravnopravnosti usvojen 2021. godine reguliše i tela za rodnu ravnopravnost koja se obrazuju na lokalnom nivou,⁶⁵ a skupštinama jedinica lokalne samouprave delegira pravo da svojim aktima bliže uređuju izbor, nadležnosti i način rada ovih tela.⁶⁶ U skupštini jedinice lokalne samouprave formira se *Komisija za rodnu ravnopravnost* kao stalno radno telo skupštine u čiji sastav ulaze odbornici/ce, a koje je nadležno da iz rodne perspektive razmatra sve akte koji se upućuju skupštini na razmatranje i usvajanje.⁶⁷ U organima uprave formira se *Savet za rodnu ravnopravnost*⁶⁸ koji čine imenovana ili postavljena lica, predstavnici ustanova, organa i organizacija u oblastima značajnim za rodnu ravnopravnost i sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja. U radu

- 60 Videti: Vladislavljević, A. *Praktičan alat za rodno odgovorno budžetiranje u tri koraka*, 2011. Dostupno na: http://www.resurscentar.rs/rc_files/downloads/rob3_alat_za_rodno_odgovorno_budzetiranje_u_3_koraka.pdf, Babović, M. Vuković, O. Subotički, I. Prohaska, J. Janković, G. *Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou*, program obuke na lokalnom nivou, 2013. Dostupno na: <http://www.secons.net/admin/app/webroot/files/publications/Rodnaravnopravnostnalokalnomnivou-priru%C4%8Dnik.pdf>, Baćanović, V. *Nacrt programa za unapređenje kapaciteta lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost*, 2016. Dostupno na: genderhub.org.rs, Nikolin, S. Vladislavljević, A. *Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) nova zakonska obaveza u sistemu upravljanja javnim finansijama u Republici Srbiji – priručnik*, 2017. Dostupno na <http://217.169.210.134/storage/app/media/dobro-upravljanje/pubs/Prirucnik%20za%20uvodjenje%20ROB.pdf> i dr.
- 61 *European Charter for Equality of Women and Men in local life*. Usvojena od strane Saveta evropskih opština i regiona 2006. godine. Dostupno na <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/08/the-european-charter-for-equality-of-women-and-men-in-local-life>
- 62 Dostupno na: http://euintegracije.skgo.org/upload/Document/Doc/2013_01/Deklaracija_SKGO_o_rodnoj_ravnopravnosti.pdf
- 63 Više: Aleksov, R. *Rodna ravnopravnost kroz SKGO akciju*, SKGO, 2015. Dostupno na: http://www.skgo.org/storage/app/uploads/public/152/095/870/1520958706_2205_Final_200x200_RR_PRINT_FINAL.pdf, Baćanović, V.: *Uvođenje rodne perspektive i pristupa znanom na ljudskim pravima u komponente programa „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji na putu ka EU“*. Dostupno na: http://www.skgo.org/storage/app/uploads/public/152/095/876/1520958761_SKGO_analiza_2016_izvestaj_sa_preporukama_FINAL_73522.pdf; *Mreža za rodnu ravnopravnost SKGO*. Dostupno na: <http://www.skgo.org/mreze/312> i na <http://euintegracije.skgo.org/sr/submodules/documents/>
- 64 Videti: Baćanović, V. Božanić, D. Pajvančić, M. Maletin, B. *Jačanje kapaciteta institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost i sprovođenje politike jednakih mogućnosti na lokalnom nivou*, CPŽ, Kikinda 2012. godine. Dostupno na: <https://cpz.rs/Dokumenti/Publikacija-Rezultati-PDF.pdf>, *Prvi izveštaj Ženske platforme za razvoj Srbije 2017 – 2018. godina*. Dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/12991.pdf>; Baćanović, V. *Nacrt programa za unapređenje kapaciteta lokalnih mehanizama za rr*, 2016. Dostupno na: genderhub.org.rs
- 65 Član 63. Zakona o rodnoj ravnopravnosti, „Službeni glasnik RS“, br. 51/2021.
- 66 Član 63. stav 3. Zakona o rodnoj ravnopravnosti, „Službeni glasnik RS“, br. 51/2021.
- 67 Član 63. stav 1. tačka 1) Zakona o rodnoj ravnopravnosti.
- 68 Član 63. stav 1. tačka 2) Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Saveta obavezno učestvuju i *lica zadužena za rodnu ravnopravnost u organima lokalne uprave* koja Savetu pružaju stručnu i administrativno - tehničku potporu u radu. Savet za rodnu ravnopravnost nadležan je da inicira i predlaže mere za unapređenje rodne ravnopravnosti. Tela za rodnu ravnopravnost saraduju međusobno kao i sa drugim telima za rodnu ravnopravnost na nivou jedinice lokalne samouprave, autonomne pokrajine i Republike.⁶⁹

7. Lica zadužena za rodnu ravnopravnost u organima javne vlasti

Važan oslonac za unapređivanje rodne ravnopravnosti kao i za rad mehanizama rodne ravnopravnosti su *lica zadužena za rodnu ravnopravnost* u organima javne vlasti na svim nivoima. Nakon usvajanja Zakona o ravnopravnosti polova 2009. godine⁷⁰ koji propisuje mogućnost da se u organima lokalne samouprave, u okviru postojeće organizacije i akta o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji, određuje zaposleni za rodnu ravnopravnost i obavljanje poslova u ovoj oblasti⁷¹, organi uprave na lokalnom nivou, a potom i na nacionalnom i pokrajinskom nivou, svojim odlukama određivali su lice zaduženo za rodnu ravnopravnost. Praksa je pokazala da je to nužno s obzirom na multisektorsku prirodu rodne ravnopravnosti. Novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti, polazeći od obaveze organa javne vlasti na svim nivoima, da u okviru svojih nadležnosti sudeluju u ostvarivanju rodne ravnopravnosti⁷² reguliše obavezu organa javne vlasti koji imaju više od 50 zaposlenih i radno angažovanih lica da iz reda svojih zaposlenih odrede lice zaduženo za rodnu ravnopravnost u skladu sa svojim aktom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta⁷³ kao i poslove koje obavljaju ova lica koji uključuju: praćenje sprovođenje politika i mera za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti iz delokruga organa u kojem su zaposleni; praćenje stanje o polnoj strukturi zaposlenih i radno angažovanih lica u organu u kome su određeni i izveštavanje o dostignutom nivou ostvarivanja rodne ravnopravnosti u oblasti iz delokruga organa; saradnja sa Ministarstvom i telima za rodnu ravnopravnost na pitanjima značajnim za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti; pripremanje podataka, analiza kao i materijala potrebnih za rad tela za rodnu ravnopravnost i dr.⁷⁴

• • •

69 Član 63. stav 2. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

70 „Službeni glasnik RS“, br. 104/2009.

71 Član 39. stav 4. Zakona o ravnopravnosti polova.

72 Član 59. stav 1. tačka 6) Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

73 Član 64. stav 1. Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

74 Član 64. stav 4. tačke 1) do 6) Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

8. Mehanizmi zaštite prava na rodnu ravnopravnost

Mehanizme rodne ravnopravnosti upotpunjuju i nezavisne institucije u oblasti zaštite ljudskih prava, posebno Zaštitnik građana i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti.

Na nacionalnom nivou, 2005. godine formiran je Zaštitnik građana⁷⁵. Nakon usvajanja Ustava Republike Srbije 2006. godine⁷⁶ Zaštitnik građana postaje ustavna institucija. U okviru ove institucije prilikom prenošenja ovlašćenja zamenicima, obezbeđuje se specijalizacija za obavljanje poslova, koja uključuje i oblast rodne ravnopravnosti⁷⁷. Zaštitnik građana je 2012. godine formirao *Savet za rodnu ravnopravnost*, kao stalno ekspertsko savetodavno telo⁷⁸, ali je nekoliko godina potom ovo telo ukinuto.

Nakon usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije 2010. godine⁷⁹, ustanovljen je i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti kao samostalan, nezavistan i specijalizovan organ državne vlasti koji pruža zaštitu od diskriminacije uključujući i rodno zasnovanu diskriminaciju⁸⁰. Ustanovljavanje ovog organa govori o opredeljenju Srbije da prihvati i preporuke međunarodnih institucija⁸¹ i formira nezavisna tela za zaštitu od diskriminacije uključujući i rodno zasnovanu diskriminaciju⁸².

Prvi nezavisni mehanizam zaštite ljudskih prava i prava na ravnopravnost polova kroz kontrolu zakonitosti rada javne uprave je Pokrajinski ombudsman ustanovljen u AP Vojvodini

• • •

75 Član 1. Zakona o Zaštitniku građana, „Službeni glasnik RS“, br. 79/2005 i 54/2007. O aktivnostima Zaštitnika građana u oblasti rodne ravnopravnosti i posebnim izveštajima o rodnoj ravnopravnosti više na: <http://www.ombudsman.rodnaravnopravnost.rs>

76 Član 138. Ustava Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 98/2006.

77 Član 6. stav 2. Zakona o Zaštitniku građana, „Službeni glasnik RS“, br. 105/2021. Više o aktivnostima u oblasti rodne ravnopravnosti videti na: <https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebni-izvestaji>

78 Od aktivnosti Saveta izdajamo rad na Modelu zakona o rodnoj ravnopravnosti. Videti: *Model zakona o rodnoj ravnopravnosti*, Heinrich Boell Stiftung, Beograd, 2017. godine. Dostupno na: <https://rs.boell.org/sites/default/files/zrr.pdf> i Poseban izveštaj o zastupljenosti žena na mestima odlučivanja i aktivnosti lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u jedinicama lokalne samouprave. Dostupno na: https://ombudsman.rs/attachments/article/5901/Zastitnik%20gradjan_srpski.pdf.

79 „Službeni glasnik RS“, br. 22/2009.

80 Videti: Petrušić, N. *Pravni status i pozicija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti u arhitekturi nacionalnih institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost*, Zbornik radova „Pravni sistem i zaštita od diskriminacije“, sv. 1, Pravni fakultet, Kosovska Mitrovica, str. 65 – 86.

81 Videti: ECRI General Policy Recommendation No. 2 on Specialised Bodies to Combat Racism, Xenophobia, Antisemitism And Intolerance, Dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp. Više: Petrušić N, Krstić I, Marinković T. *Komentar zakona o zabrani diskriminacije*, Pravosudna akademija, Beograd 2014.

82 Iz aktivnosti Poverenika za zaštitu ravnopravnosti izdajamo *Poseban izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti o diskriminaciji žena*, Poverenik za ravnopravnost, Beograd, 2015. godine. Više o aktivnostima Poverenika za zaštitu ravnopravnosti na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/izvestaji>

2002. godine⁸³, a izabran 2003. godine. Jedan od zamenika ombudsmana, uz opis njegovih nadležnosti, bira se za oblast rodne ravnopravnosti. Izmenom propisa koji regulišu ovu instituciju, 2014. godine⁸⁴ zadržano je rešenje da se jedan od zamenika ombudsmana bira za rodnu ravnopravnost, ali ne i odredba koja precizira njegove nadležnosti.⁸⁵

Iskustvo u proteklih 20 godina govori u kom pravcu bi trebalo delovati. Izdvajamo tri prioriteta:

1. Usklađivanje sa novim zakonskim rešenjima što uključuje usvajanje svih zakonom propisanih normativnih akata: propisa za sprovođenje zakona koje usvaja Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, propisa koje u okviru svojih nadležnosti usvajaju organi Autonomne pokrajine Vojvodine, propisa koje u okviru svojih nadležnosti usvajaju organi jedinica lokalne samouprave, propisa koje u okvirima svojih nadležnosti usvajaju organi državne uprave i svi drugi organi javne vlasti, propisa koje usvajaju poslodavci uključujući i akte koje usvajaju političke stranke, sindikati i organizacije civilnog društva a koji regulišu njihovu unutrašnju organizaciju koji regulišu mehanizme rodne ravnopravnosti i formiranje ovih mehanizama.
2. Fokusiranje na efikasnost instrumenata primene, praćenja, nadzora i kontrole (odgovornost za primenu javnih politika) i zaštite prava.
3. Intersektorski pristup rodnoj ravnopravnosti u delovanju institucija (sistemske pretpostavke i procedure koje omogućuju koordinaciju i usklađivanje aktivnosti) u projektovanju i korišćenju instrumenata i definisanje parametara koji postavljaju okvire i operativnih planova realizacije politika rodne ravnopravnosti.

83 Odluka o Pokrajinskom ombudsmanu, „Službeni list APV“, br. 23/2002, 5/2004, 16/2005 i 18/2009. O aktivnostima u oblasti rodne ravnopravnosti više na: <https://www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/istrazivanja.htm> i <https://www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/dokumenti/posebni-izvestaji.html>

84 Pokrajinska skupštinska odluka o Pokrajinskom zaštitniku građana – ombudsmanu, „Službeni list APV“, br. 37/2014.

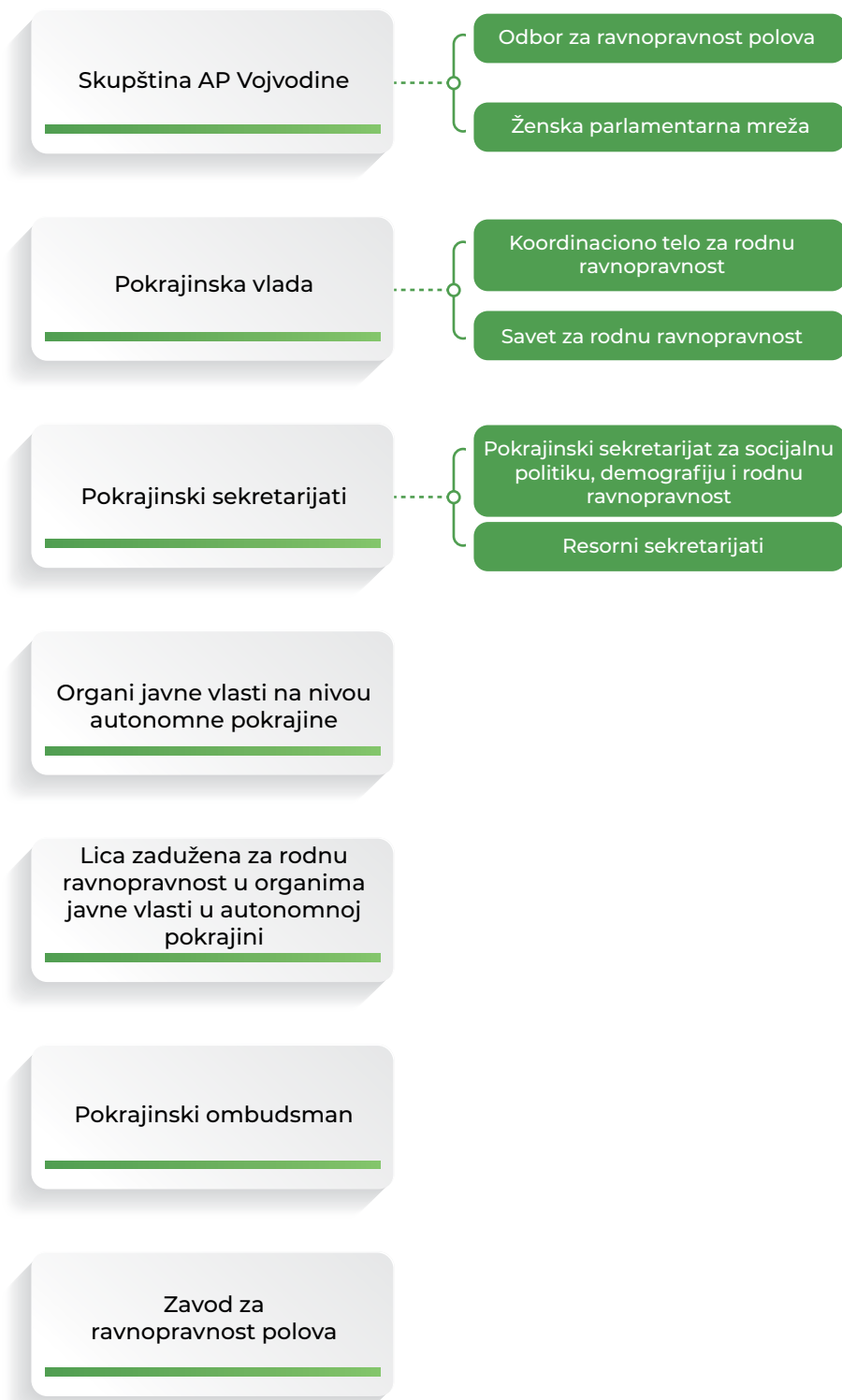
85 Član 8. stav 1. Pokrajinske skupštinske odluke o Pokrajinskom zaštitniku građana – ombudsmanu.

PRILOZI:

MEHANIZMI RODNE RAVNOPRAVNOSTI NA NACIONALNOM NIVOU

MEHANIZMI RODNE RAVNOPRAVNOSTI NA NIVOU AUTONOMNE POKRAJINE

MEHANIZMI RODNE RAVNOPRAVNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Skupština opštine/grada

Komisija za rodnu ravnopravnost

Ženska odbornička mreža

Mehanizmi rodne ravnopravnosti u organima uprave na lokalnom nivou

Savet za rodnu ravnopravnost

Lica zadužena za rodnu ravnopravnost u organima lokalne samouprave

Lokalni ombudsman

PARLAMENTARNI MEHANIZAM ZA RODNU RAVNOPRAVNOST NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE: 2003 - 2023.

1. Uvodne napomene

Institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost⁸⁶ predstavljaju ključne faktore delotvornog sprovođenja politike rodne ravnopravnosti. U Srbiji je njihovo formiranje započelo nakon demokratskih promena 2000. godine, a taj proces se odvijao uz mnogo prepreka, lutanja i nesnalaženja, uz česte izmene statusa i strukture institucionalnih mehanizama.⁸⁷ Stečena iskustva bila su, međutim, dragocena prilikom kreiranja razgranatog sistema institucionalnih mehanizama na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou, koji je normativno uobličen Zakonom o rodnoj ravnopravnosti iz 2021. godine.⁸⁸

U Srbiji je jedan od prvih nacionalnih institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost bio *Odbor za ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije*, osnovan 2003. godine kao stalno radno telo Narodne skupštine.⁸⁹ Njegovu nadležnost je 2012. godine preuzeo *Odbor za ljudska i manjinska prava i rodnu ravnopravnost* Narodne skupštine Republike Srbije.⁹⁰ Od 2003. godine, kada je osnovan Savet za rodnu ravnopravnost, pa sve do danas, Narodna skup-

• • •

86 Izraz „institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost“ obuhvata organe zadužene za promociju rodne ravnopravnosti i podršku uključivanju rodne ravnopravnosti u opšte politike u svim oblastima. Obično se sastoje od centralnog vladinog tela upotpunjenog međuresornom koordinacionom strukturom za rodnu ravnopravnost i kontakt osobama ili centrima odgovornim za uključivanje rodne ravnopravnosti u ministarstvima. Videti: EIGE's Gender Equality Glossary & Thesaurus. Dostupno na: <https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/overview> (pristup 27. 7. 2023.)

87 Pajvančić, M. Petrušić, N. *Značaj institucionalnih mehanizama za ostvarivanje rodne ravnopravnosti*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, 2014, br. 67, str. 25-44.

88 „Službeni glasnik RS“, br. 52/2021.

89 Član 68g Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 57/2003. Ovo stalno radno telo bilo je jedno od 29 stalnih radnih tela Narodne skupštine (videti član 44. Poslovnika Narodne skupštine).

90 Član 52. Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 20/2012. Odbor je bio jedan od 19 odbora Narodne skupštine.

ština je u svim sazivima⁹¹ imala stalno radno telo koje deluje u oblasti rodne ravnopravnosti (u daljem tekstu: parlamentarni mehanizam za rodnu ravnopravnost). Formiranje i delovanje parlamentarnog mehanizma jedan je od važnih koraka ka rodno osetljivom parlamentu, a to je parlament koji „ceni i daje prioritet rodnoj ravnopravnosti kao društveni, ekonomski i politički cilj i preorijentiše i transformiše institucionalnu kulturu, procese i praksu parlamenta i rezultate prema ovim ciljevima.”⁹²

Dvadeset godina kontinuiranog rada parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost predstavlja svojevrsni jubilej i povod za sumiranje njegovog delovanja na planu urođnjaavanja javnih politika i promocije rodne ravnopravnosti. Cilj ovog odeljka je da istraži i analizira aktivnosti parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u dvadesetogodišnjem periodu njegovog delovanja. Rezultati analize mogu doprineti širem sagledavanju institucionalnog okvira rodne ravnopravnosti u Srbiji i biti osnov za dalja i dublja istraživanja.

Odeljak se bazira na javno dostupnim podacima o sastavu i radu Odbora za ravnopravnost polova i Odbora za ljudska i manjinska prava i rodnu ravnopravnost, objavljenim na veb-sajtu Narodne skupštine.⁹³ Ključni izvor podataka su rezimirani zapisnici (beleške) sa sednica i informacije o javnim slušanjima⁹⁴ održanim u organizaciji odbora.⁹⁵ Zapisnici sadrže osnovne

• • •

91 U periodu 2003-2023. godine koji je obuhvaćen istraživanjem, Narodna skupština je imala devet saziva: V saziv Narodne skupštine Republike Srbije (22. januar 2001. godine – 27. januar 2004. godine); VI saziv Narodna skupština Republike Srbije (27. 1. 2004. godine – 14. 2. 2007. godine); VII saziv Narodne skupština Republike Srbije (14. 2. 2007. godine – 11. 6. 2008. godine); VIII Narodne skupštine Republike Srbije (11. 6. 2008. godine – 31. 5. 2012. godine); IX saziv Narodne skupštine Republike Srbije (31. 5. 2012. godine – 16. 4. 2014. godine); X saziv Narodne skupštine Republike Srbije (16. 4. 2014. godine – 3. 6. 2016. godine); XI saziv Narodne skupština Republike Srbije (3. 6. 2016. godine – 3. 8. 2020. godine); XII saziv Narodne skupštine Republike Srbije (3. 8. 2020. godine – 1. 8. 2022. godine); XIII (aktuelni) saziv Narodne skupštine Republike Srbije (od 1. 8. 2022. godine).

92 Childs, S. Palmieri, S. Gender-sensitive parliaments: feminising formal political institutions, Chapters, in: Sawyer, M. Banaszak, A. L. True, J. Kantola, J. (ed.), Handbook of Feminist Governance, chapter 14, pages 174-188, Edward Elgar Publishing, 2023. Navedeno prema: Ostvarivanje rodne ravnopravnosti u parlamentu, Vodič za parlamente u regionu OEBS-a, Misija OEBS-a u Crnoj Gori, Podgorica, 2022, str. 7.

93 Dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/>

94 Javna slušanja su oblik rada u Narodnoj skupštini Republike Srbije i jedan od oblika neposrednog učešća građana u vršenju javne vlasti, koji omogućuje da se građani neposredno uključe u zakonodavni proces i odlučivanje o zakonima. Pravila o javnom slušanju po prvi put su regulisana čl. 83. i 84. Poslovnikom Narodne skupštine iz 2010. godine („Službeni glasnik RS”, br. 52/2010). O javnom slušanju, šire: Pajvančić, M. Javno slušanje - oblik rada Narodne skupštine, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad 2012, vol. 46, br. 3, str. 7-18; Orlović S. Javna slušanja kao insitucija parlamentarne prakse, Beograd, UNDP, 2007.

95 Zapisnici sa sednica Odbora ponekad ne sadrže sve podatke propisane članom 76. Poslovnika Narodne skupštine iz 2002, odnosno, članom 81. aktuelnog Poslovnika Narodne skupštine. U nekim zapisnicima nedostaju potpune informacije o iznetim usmenim i pisanim predlozima, kao i o stavovima koje je Odbor zauzeo. Informacije o javnom slušanju su sadržajnije i pružaju uvid u temu javnog slušanja, iznete konstatacije i stavove koje su učesnici javnog slušanja zauzeli i mogu biti uzor za sačinjavanje zapisnika sa regularnih sednica Odbora.

podatke o temama sednica, kao i rezime diskusija i usvojenih zaključaka, dok su informacije o javnim slušanjima nešto sadržajnije.⁹⁶

Na veb-sajtu Narodne skupštine dostupni su podaci o sastavu odbora i rezimirani zapisnici (beleške) i informacije sa sednica i javnih slušanja odbora u okviru svih saziva Narodne skupštine, izuzev podataka koji se odnose na rad Odbora za ravnopravnost polova u tokom V saziva Narodne skupštine (2001 - 2004). Zbog toga nije bilo moguće analizirati rad Odbora u jednogodišnjem periodu njegovog delovanja, od 2003. godine, kada je osnovan, do 2004. godine, kada je istekao mandat V saziva Narodne skupštine.

Rezultati istraživanja sistematizovani su u tri celine. Prvu celinu čini analiza rada parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u svakom od osam saziva Narodne skupštine i kritički osvrt na ostvarivanje uloge koju ima na planu sprovođenja i unapređivanja rodne ravnopravnosti. U okviru druge celine izloženi su i kritički analizirani podaci o polnoj strukturi parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost. Treću celinu čine zaključne napomene, u kojima su objedinjeni i sumirani ključni nalazi istraživanja.

2. Pregled i analiza rada parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost

2.1. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u VI sazivu Narodne skupštine (2004 -2007)

U periodu 2004 - 2007. godine Odbor za ravnopravnost polova (u daljem tekstu Odbor) delovao je kao stalno radno telo Narodne skupštine.⁹⁷ Odbor je održao 27 sednica, od kojih je najveći broj bio posvećen razmatranju nacrtu i predloga zakona.

Rad Odbora u ovom periodu obeležile su aktivnosti usmerene na razmatranje različitih verzija Nacrta zakona o ravnopravnosti polova i pristiglih predloga i komentara pojedinih ministarstava. Čak 11 sednica Odbora bile su u celini posvećene ovom zakonu. Odbor je donošenje ovog zakona inicirao odlukom donetom na VII sednici održanoj 28. 7. 2004. godine.

• • •

96 I zapisnici sa sednica i informacije o javnim slušanjima pisane su rodno nesenzitivnim jezikom, što je neprihvatljivo, budući da je reč o parlamentarnom mehanizmu za rodnu ravnopravnost od koga se očekuje da bude jedan od promotera primene rodno senzitivnog jezika u skupštinskoj i javnoj komunikaciji.

97 Prema odredbama člana 68g tada važećeg Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije, Odbor je bio nadležan da razmatra predloge zakona, drugih propisa i opštih akata sa stanovišta unapređivanja i postizanja ravnopravnosti (rodne jednakosti) polova, sagledava stanje vodenja politike, izvršavanje zakona, drugih propisa i opštih akata od strane Vlade Republike Srbije i drugih organa i funkcionera odgovornih Narodnoj skupštini, sa stanovišta poštovanja ravnopravnosti polova.

Kako se navodi u zapisniku sa ove sednice, Odbor je „*većinom glasova prihvatio predlog da se sačini poseban zakon o ravnopravnosti polova, kakav imaju moderna evropska zakonodavstva i zemlje u okruženju*“. Različite verzije nacrtu zakona razmatrane su na čak devet sednica, a na poslednjoj XXVII sednici od 27. 6. 2006. godine razmotren je, i u načelu podržan Predlog zakona o ravnopravnosti polova.

Na sednicama je razmotreno i nekoliko predloga zakona: *Predlog Porodičnog zakona* (XI sednica od 23. 12. 2004), *Predlog Krivičnog zakonika* (XVIII sednica od 12. 9. 2005. godine) i *Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodicama sa decom* (VIII sednica od 21. 9. 2004). Značajno je pomenuti i zaključak Odbora usvojen na XV sednici odbora od 16. 5. 2005. godine da članovi/ce Odbora u svojim poslaničkim grupama pokrenu inicijativu za izmene i dopune Zakona o izboru narodnih poslanika, kojima bi se regulisala zastupljenost manje zastupljenog pola u zakonodavnoj vlasti.

Pored razmatranja nacrtu zakona, Odbor se bavio i drugim pitanjima od značaja za rodnu ravnopravnost. Kao posebno značajne izdvajamo: aktivnosti na formiranju Pododbora za prava deteta (XIII sednica od 18. 2. 2005), koji je bio svojevrsna preteča Odboru za prava deteta, koji kao posebno stalno radno telo Narodne skupštine deluje od 2012. godine.

Na sednicama Odbora razmatrani su i pojedini konkretni problemi rodne diskriminacije sa kojom su se suočavale grupe i pojedinci. Tako je, na primer, na XVII sednici od 11. 7. 2005. godine Odbor razmatrao problem diskriminacije žena zaposlenih u „Ipol Seval“ valjaonici aluminijuma A. D. Sevojno u vezi sa sprovođenjem socijalnog programa. Odbor je od Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike zatražio da preispita nalaz Odeljenja inspekcije rada u vezi sa zakonitošću sprovođenja socijalnog programa i utvrdi eventualnu odgovornost nadležnog inspektora i o tome izvesti Odbor, a Odboru za privatizaciju preporučio je da razmotri problem zaposlenih u preduzeću i predstavnicima sindikata preduzeća omogućiti kontrolu izvršavanja socijalnog programa.

Značajne su aktivnosti Odbora na uspostavljanju saradnje sa drugim institucionalnim mehanizmima i povećanju svoje vidljivosti. U tom nastojanju Odbor je pripremio predlog projekta kojim je konkurisao za razvojnu podršku OEBS-a, u okviru koga su planirane posete lokalnim odborima i komisijama za rodnu ravnopravnost, kao i održavanje tribina u lokalnim zajednicama.⁹⁸

• • •

98 Predlog projekta usvojen je na V sednici Odbora, održanoj 14. 5. 2004. godine.

Na XXI sednici održanoj 17. 2. 2006. godine, na poziv Odbora, u radu je učestvovala Sonja Lokar, članica Radne grupe za ravnopravnost polova Pakta za stabilnost, koja je ukazala na rodne dimenzije nezaposlenosti i nedovoljne zastupljenosti žena u političkom životu. Odbor je na sednici raspravljao o *“degradaciji ženske radne snage, do koje je došlo istovremeno sa degradacijom oblasti u kojima su žene najviše zastupljene”*, o rešenjima do kojih su došle pojedine zemlje Evropske unije, kao i o *“potrebi postizanja konsenzusa o ovim pitanjima da bi se problem nezaposlenosti rešio kroz konstantno obrazovanje”*.

Na XXVI sednici održanoj 30. 5. 2006. u radu su učestvovala članice Udruženja žena – letača Srbije i Crne Gore, koje su upoznale Odbor sa diskriminacijom žena – letača.

Treba pomenuti i aktivnost Odbora na unapređenju znanja i podizanju svesti narodnih poslanika/ca o rodnoj diskriminaciji. Odbor je doneo odluku da narodni poslanici/ce učestvuju u edukaciji o rodnoj ravnopravnosti i oblicima diskriminacije, koju je organizovao Glas razlike – Grupa za promociju ženskih političkih prava, u saradnji sa Ambasadom Kraljevine Norveške.⁹⁹

Evidentno je da je Odbor bio otvoren za saradnju sa međunarodnim organizacijama i civilnim društvom, o čemu svedoči i podatak je da su u radu čak devet sednica, na poziv Odbora, učestvovali predstavnici/ce međunarodnih i nevladinih organizacija, strukovnih udruženja, akademske zajednice, drugih institucionalnih mehanizama i državnih organa. U suštini, veliki broj sednica održan je uz neposrednu podršku međunarodnih organizacija, u okviru projekata koje su one sprovodile u saradnji sa državnim organima i organizacijama civilnog društva. U ovom periodu Odbor je razmatrao različite vidove strukturalne diskriminacije žena.

2.2. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u VII sazivu Narodne skupštine (2007 - 2008)

U VII sazivu Narodne skupštine ulogu parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost vršio je Odbor za rodnu ravnopravnost, čiji su status i nadležnost ostali isti. Odbor je održao devet sednica. U Planu rada Odbora, koji je usvojen na III sednici održanoj 14. 9. 2007. godine, kao prioritetni zadatak, utvrđeno je *„iniciranje donošenja Zakona o ravnopravnosti polova“*, kao i rad na pitanjima koja se tiču obrazovanja i stručnog usavršavanja žena, njihovog položaja na tržištu rada i rešavanje žalbi građana koje se odnose na rodnu diskriminaciju. Pored toga, Planom je predviđeno kontrolisanje rada Vlade i drugih organa u delu koji se tiče sprovođenja rodne ravnopravnosti.

• • •

99 Odluka je doneta na V sednici Odbora održanoj 14. 5. 2004. godine.

Jedan od problema kome je Odbor posvetio naročitu pažnju ticao se senzacionalističkih medijskih priloga kojima se vređaju dostojanstvo i ljudska prava žena, posebno žrtava nasilja. Čak četiri sednice bile su posvećene ovoj temi.

Na III sednici doneta je odluka da se formira radna grupa koja će pripremiti dopis svim medijima i državnim institucijama koje su nadležne za oblast medija. Kako se u zapisniku navodi, ovaj dopis treba da potpišu „*svi članovi Odbora, uz zahtev da im se pošalje obaveštenje šta su određene medijske kuće i državne institucije učinile po tom problemu*“.

Medijsko izveštavanje bilo je tema IV sednice Odbora od 26. 9. 2007. godine. Na ovoj sednici ukazano je na sve učestaliju zloupotrebu informacija u medijima kojima se krše ljudska prava. Usvojen je zaključak da Odbor medijima i novinarskim udruženjima uputi protestno pismo kojim oštro reaguje protiv pojava da se žrtve nasilja izlažu poniženju i narušava njihovo dostojanstvo. Direktni povod za upućivanje protestnog pisma bili su tada aktuelni slučajevi objavljivanja u medijima fotografija žrtava porodičnog nasilja i silovanja. Pored toga, Odbor je zauzeo stav da u narednom periodu „*prati ponašanje medija i inicira izmenu regulative kako bi se sprečila zloupotreba i manipulacija žrtvama u senzacionalističke svrhe*“ i pozvao udruženja novinara da blagovremeno reaguju na pojave neprofesionalnog ponašanja novinara i kršenja etičkog kodeksa. Nema informacija o tome da li su dopis i protestno pismo upućeni novinarima, niti o tome da li su medijske kuće i nadležni organi Odboru uputili obaveštenje o preduzetim merama.

I na V sednici Odbora od 3. 10. 2007. godine tema su bili mediji. Neposredni povod bila je emisija „48 sati svadba“ u kojoj mlada, mladoženja i mladina majka, šamaranje i prebijanje žene predstavljaju kao društveno poželjan obrazac ponašanja, kao i reakcije direktora RTS-a na kritike poslanika, koji je emisiju okvalifikovao kao „*izvanrednu sociopsihološku studiju*“, ukazujući da su kritike poslanika politički napad na njega. Tim povodom, Odbor je tadašnjem direktoru RTS-a uputio zahtev da podnese ostavku, kao i zahtev upravnom odboru RTS-a da direktora razreši dužnosti ako ne bude podneo ostavku.

Odbor je u više navrata razmatrao problem nasilja prema ženama. Uzrocima i posledicama nasilja prema ženama bila je posvećena VIII sednica Odbora održana 27. 11. 2007. godine u formi okruglog stola povodom obeležavanja 25. novembra, Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama. U radu okruglog stola učestvovali su predsednik Narodne skupštine, predstavnici državnih organa i nevladinih organizacija. Na okruglom stolu izneti su podaci o rasprostranjenosti nasilja prema ženama, posebno nasilja u porodici, a nakon višesatne diskusije zaključeno je da problemi porodičnog nasilja i nasilja nad ženama „*zahtevaju višeslojni pristup, poboljšanje efikasnosti i ažurnosti sudskih organa, pružanje psihološke i druge stručne*

pomoći žrtvama, kao i da je potreban bolji rad na prevenciji nasilja". Na IX sednici Odbora održanoj 5. 12. 2007. godine razmotren je i preciziran Predlog deklaracije o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama, koji je upućen u redovnu skupštinsku proceduru.¹⁰⁰

Ostvarujući svoju kontrolnu funkciju, Odbor je na VII sednici od 6. 11. 2007. godine razmotrio *Izveštaj o radu Saveta za ravnopravnost polova Vlade Republike Srbije u mandatu od 2004. do 2007. godine* i upoznao se sa prioritetima Sektora za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada i socijalne politike u oblasti rodne ravnopravnosti.

Jedan od konkretnih problema kojima se Odbor bavio tiče se predstavke predsednice SO Knić povodom inicijative grupe odbornika da bude razrešena dužnosti koja je obrazložena time da je „izborno lice na funkciji predsednika SO Knić otišla na porodiljsko bolovanje u trajanju od godinu dana i svojim odlaskom paralizala rad SO Knić“. Odbor je doneo odluku da se uputi hitan zahtev Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu i Ministarstvu rada i socijalne politike da preispitaju slučaj i Odboru dostave povratnu informaciju.

2.3. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u VIII sazivu Narodne skupštine (2008 - 2012)

U VIII sazivu Narodne skupštine nije došlo do promena u pogledu statusa i nadležnosti Odbora za rodnu ravnopravnost. Za vreme trajanja četvorogodišnjeg mandata Odbor je održao 37 sednica, koje su bila posvećene različitim aktuelnim temama od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.

Jedno od osnovnih obeležaja rada Odbora u periodu 2008 - 2012. godine jeste da se rad odvijao po unapred utvrđenim godišnjim planovima rada, kao i da su o jednogodišnjem radu Odbora sačinjavani izveštaji,¹⁰¹ što nije bila praksa Odbora u ranijem periodu.

Druga bitna karakteristika rada Odbora ogleda se u aktivnostima koje su bile usmerene na jačanje rodni kompetencija članova/ca Odbora, koje su neophodne za sprovođenje rodno osetljivog nadzora. U tom cilju tri sednice Odbora u formi seminara, organizovane uz podršku Misije OEBS-a i uz angažovanje ekspertkinja za rodna pitanja, bile su posvećene uvođenju rodne perspektive u rad Narodne skupštine. Takvu formu, imala je, na primer, XXXIII sednica (12. 10. 2012), na kojoj je članovima/cama Odbora predstavljen proces uključivanja perspektive rodne ravnopravnosti u sve faze procesa razvoja politika, od njihovog kreiranja do sprovo-

• • •

100 Nema podataka o tome da li je ovu deklaraciju Narodna skupština ikad usvojila.

101 Planovi parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost, kao i izveštaji o njihovoj realizaciji nisu javno dostupni, tako da nisu bili predmet analize.

đenja. U diskusiji koja je vođena raspravljalo se o iskustvima i dobrim primerima iz uporedne parlamentarne prakse, kao i o radu i iskustvima Odbora za ravnopravnost polova Narodne skupštine. Na XXXV sednici (9. 11. 2011) Odbor je upoznat sa rezultatim rodne analize Nacionalne strategije zapošljavanja, odnosno sa praktičnom primenom rodne analize – ključnog alata za urođnjavanje javnih politika. Na XXVII sednici (10. 11. 2010) ekspertkinje za rodnu ravnopravnost upoznale su članove/ce Odbora sa primerima dobre prakse u uvođenju principa rodne ravnopravnosti u javne politike, planove i budžete.

U periodu 2008 - 2012. godine veliki broj sednica Odbora imao je formu okruglih stolova posvećenih različitim temama. XXXVIII sednica Odbora (4. 4. 2012), održana u formi okruglog stola, bila je posvećena obeležavanju akcije „Mesec dana romsko - ženskog aktivizma”. Položaju Romkinja u Srbiji bila je posvećena i XXXI sednica Odbora (7. 4. 2011), održana u formi okruglog stola povodom obeležavanja Međunarodnog dana Roma. Na XXIII sednici (28. 9. 2009) održanoj u Nišu predstavljen je Predlog zakona o ravnopravnosti polova i izneti su argumenti u prilog njegovom usvajanju.

Odbor je bio organizator i nekoliko javnih slušanja, koja su organizovana povodom obeležavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja prema ženama. Tako je u organizaciji Odbora 25. 11. 2010. godine održano javno slušanje na temu „*Uloga medija u borbi protiv nasilja nad ženama*”. Tokom javnog slušanja izneti su alarmantni podaci o broju ubijenih žena i rasprostranjenosti nasilja prema ženama. Predstavnici/ce medijskih udruženja ukazali su da mediji „*oslikavaju prilike u društvu i da bi na ovakvim skupovima trebalo da učestvuju i predstavnici medija, kao kreatori javnog mnjenja*”. I naredne godine, istim povodom Odbor je organizovao javno slušanje „*Interresorna saradnja i mehanizmi podrške žrtvama nasilja*”. Skup je okupio veliki broj predstavnika/ca nadležnih ministarstava, policije, civilnog sektora i akademske zajednice. Ukazano je na potrebu daljeg jačanja saradnje sa nezavisnim telima, nevladinim sektorom i podizanja svesti o nasilju nad ženama. Javna slušanja su svakako doprinela da problem nasilja prema ženama bude vidljiviji, ali je upitno koliko su ona uticala na unapređenje društvenog odgovora na nasilje prema ženama.

Znatan deo aktivnosti Odbora bio je posvećen razmatranju izveštaja nadležnih organa i nezavisnih tela, kao i planovima njihovog rada.¹⁰² Odbor je ocenio korisnim izveštavanje nezavisnih tela o primeni pojedinih zakona, ukazao na izazove u pogledu pripreme državnih izveštaja o sprovođenju međunarodnih ugovora, kao i na probleme podeljenosti nevladinog sektora u pogledu učešća u pripremi izveštaja. Prilikom razmatranja pojedinih izveštaja, Odbor je uputio i predloge u pogledu prioriternih tema. Tako je na XXIX sednici održanoj 8. 3. 2011. godine na kojoj je razmatran *Izveštaj o radu Uprave za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada i socijalne politike za period januar - decembar 2010. godine* Odbor pozitivno ocenio rad Uprave i saradnju Odbora i Uprave i ukazao na potrebu da se više pažnje posveti položaju žena na selu i praćenju primene Zakona o ravnopravnosti polova u lokalnim samoupravama.¹⁰³

Jedno od obeležja rada Odbora jeste i održavanje sednica van sedišta. Tako je XXVI sednica (20. 9. 2010) u formi okruglog stola održana u Žitištu, i posvećena položaju žena na selu. Na narednoj sednici održanoj 22. 9. 2010. godine Odbor je usvojio nekoliko zaključaka: uspostavljanje bolje saradnje na svim nivoima vlasti i angažovanje svih nadležnih činilaca u cilju poboljšanja ekonomskog položaja žena na selu, kao i njihovo što bolje informisanje i izmene zakonskih propisa kojima bi se omogućilo ženama u seoskim sredinama da, na osnovu rada u seoskom domaćinstvu, ostvaruju pojedina prava kao iz radnog odnosa, uključujući pravo na naknade tokom trudnoće i posle porođaja, kao i prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja. I XIII sednica Odbora održana je van sedišta.

Na dnevnom redu Odbora bilo je i razmatranje predloga zakona. Na XXV sednici (20. 7. 2010) razmatran je u načelu *Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju*, na XIX sednici (10. 12. 2009) *Predlog zakona o budžetu Republike Srbije za 2010. godinu - Razdeo 21*. Čak pet sednica Odbora, od kojih je jedna imala formu okruglog stola, bile su posvećene razmatranju *Predloga zakona o ravnopravnosti polova*. Na XVII sednici (18. 11. 2009) Odbor je podržao Predlog zakona i amandmane koje je Vlada prihvatila, i formulisao šest svojih amandmana. Tema XI sednice (27. 5. 2009) bio je *Predlog zakona o*

- • •
- 102 Na XXI sednici (1. 6. 2010) razmatran je *Redovni izveštaj Zaštitnika građana za 2009. godinu*, u delu koji se odnosi na rodnu ravnopravnost i zaštitu prava osoba sa invaliditetom. Na XXX sednici Odbora (10. 3. 2011) Odbor je razmotrio *Objedinjeni II i III periodični izveštaj o primeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)*. Na XXIX sednici održanoj 8. 3. 2011. godine razmotren je *Izveštaj o radu Uprave za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada i socijalne politike za period januar - decembar 2010. godine*. Na XXI sednici (13. 4. 2010), razmatrani su i prihvaćeni planovi aktivnosti Uprave za rodnu ravnopravnost za 2010. godinu i Saveta za ravnopravnost polova za 2010. godinu.
- 103 Na ovoj sednici Odbor je uputio poziv svim političkim strankama koje nisu sačinile plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u svojim organima i dostavile ga Odboru. Inače, ova obaveza se odnosila na političke stranke čiji su kandidati/kandidatkinje izabrani za poslanike/ce, odnosno odbornike/ce, kako je to bilo propisano čl. 35. st. 4. i 5. Zakona o ravnopravnosti polova („Službenik glasnik RS”, br. 104/2009).

vojnoj, radnoj i materijalnoj obavezi, sa aspekta ostvarivanja rodne i polne ravnopravnosti. Podaci iz zapisnika govore da je Predlog zakona o ravnopravnosti polova bio jedini zakon na koji je Odbor dao svoje amandmane, dok u pogledu predloga drugih zakona nije bilo ni amandmana, ni komentara.

U skladu sa svojim ovlašćenjima, Odbor je u dva navrata razmotrio i osudio seksističko i uvredljivo ponašanje javnih funkcionera prema narodnim poslanicama: na VI sednici (10. 4. 2009) osudio je „*neprimereno istupanje narodnog poslanika Tomislava Nikolića na sednici Narodne skupštine 13. februara 2009. godine u obraćanju narodnoj poslanici Gordani Pop-Lazić*“, a na XII sednici (13. 4. 2010) „*najoštrije je osudio verbalno nasilje narodnog poslanika Velimira Ilića nad narodnom poslanicom Jelenom Trivan, u emisiji „Upitnik“, emitovanoj na Javnom servisu RTS, 12. aprila.*“

Značajno je pomenuti da je Odbor razmatrao i dve individualne predstave: predstavku samohrane majke iz Beograda i predsednice S.O.S telefona za žene i decu žrtve nasilja iz Beograda u vezi sa nedostatkom prostora za rad.¹⁰⁴

2.4. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u IX sazivu Narodne skupštine (2012 - 2014)

Ulogu parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u periodu 2012 - 2014. godine vršio je Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova (u daljem tekstu Odbor), u statusu stalnog radnog tela Narodne skupštine. Nadležnosti ovog tela u domenu rodne ravnopravnosti identične su onima koje je imao raniji Odbor za ravnopravnost polova.¹⁰⁵

• • •

104 U vezi sa predstavkom samohrane majke, Odbor je podnositeljki predstave sugerisao da protiv preduzeća u kome je radila pokrene radni spor ili da se obrati gradskom Zaštitniku građana (XXV sednica, 20. 7. 2010). Povodom predstave predsednice S.O.S telefona za žene i decu žrtve nasilja u vezi sa nedostatkom prostora za rad, Odbor je odlučio da „kontaktira predstavnike SOS telefona i informiše se šta od konkretne pomoći Odbor može da pruži, sa idejom da, ukoliko je to potrebno, Odbor uputi dopis predsednici Narodne skupštine da se ovoj organizaciji privremeno obezbede prostorije za rad u zgradi Narodne skupštine“. Ova predstavka je bila povod za zaključak da rad S.O.S telefona treba sistemski da bude rešen.

105 Prema odredbama iz čl. 52. Poslovnika Narodne skupštine, Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, razmatra predlog zakona i drugog opšteg akta i druga pitanja iz oblasti: ostvarivanja i zaštite ljudskih prava i sloboda i prava deteta; sprovođenja potvrđenih međunarodnih ugovora koji uređuju zaštitu ljudskih prava; ostvarivanja slobode veroispovesti; položaja crkava i verskih zajednica; ostvarivanja prava nacionalnih manjina i međunacionalnih odnosa u Republici Srbiji. Odbor saraduje sa nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Odbor razmatra predlog zakona i drugog opšteg akta sa stanovišta unapređivanja i postizanja ravnopravnosti (rodne jednakosti) polova, sagledava stanje vođenja politike, izvršavanje zakona i drugih opštih akata od strane Vlade i drugih organa i funkcionera odgovornih Narodnoj skupštini, sa stanovišta poštovanja ravnopravnosti polova. Odbor obavlja i druge poslove, u skladu sa zakonom i ovim poslovnikom. U ovom prilogu predmet analize su samo aktivnosti Odbora u oblasti rodne ravnopravnosti.

U dvogodišnjem mandatu Odbor je održao 23 sednice i organizovao šest javnih slušanja, od kojih su samo osam sednica i tri javna slušanja bili posvećeni temama iz domena rodne ravnopravnosti, što čini nešto više od trećine ukupnih aktivnosti Odbora. U vezi s tim, treba imati u vidu da je na dnevnom redu tri od ukupno osam sednica Odbora bilo samo donošenje odluke o organizovanju javnog slušanja, tako da je, praktično, samo pet sednica bilo posvećeno razmatranju tema iz domena rodne ravnopravnosti. S druge strane, Odbor je na sednicama i javnim slušanjima razmatrao nekoliko tema iz oblasti ljudskih i manjinskih prava koje imaju izraženu rodnu dimenziju, kao što su, na primer, prevencija torture, prava pacijenata, međunarodno usvojenje i dr., ali, prema podacima iz zapisnika, one nisu razmatrane s rodnog aspekta. Tako je povodom Međunarodnog dana podrške žrtvama torture Odbor u saradnji sa Odborom za pravosuđe, državnu upravu i lokalnu samoupravu organizovao javno slušanje na temu „*Izveštaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2012. godinu*“.¹⁰⁶ Iako je poznato da se žene, a posebno žene iz višestruko diskriminiranih grupa, u zatvoru, kao i u psihijatrijskim i socijalnim ustanovama suočavaju sa specifičnim problemima, tokom diskusije pitanja vezana za torturu nad ženama nisu bila predmet pažnje učesnika/ca. Iz navedenog se može zaključiti da je u radu Odbora znatno veća pažnja posvećena ljudskim i manjinskim pravima i da teme iz domena ljudskih i manjinskih prava nisu razmatrane iz rodne i interseksijske perspektive.

Sve sednice i javna slušanja održani su u sedištu Odbora, tako da je prekinuta praksa održavanja sednica van sedišta, kakva je postojala u prethodnom periodu.

Odbor je i u ovom mandatu nastavio sa praksom usvajanja godišnjih planova rada. Međutim, izveštaji o radu nisu bili predmet razmatranje Odbora, a nema podataka o tome da li su uopšte sačinjavani.

Rad Odbora u domenu rodne ravnopravnosti obeležila su javna slušanja, koja su skrenula pažnju javnosti na pojedine izazove u ostvarivanju rodne ravnopravnosti.

Prvo javno slušanje održano je 26. 11. 2012. godine povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, na temu „*Borba protiv nasilja u porodici*“. Skup je okupio predstavnike/ce brojnih državnih organa, nezavisnih tela i međunarodnih i nevladinih organizacija. Izneti su podaci o prevalenci nasilja prema ženama u porodici i prezentovane su aktivnosti koje se preduzimaju na planu borbe protiv ovog nasilja. Predstavnice ženskih organizacija

• • •

106 Javno slušanje organizovano je uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC), kroz projekat “Jačanje nadzorne uloge i javnosti u radu Narodne skupštine” koji se sprovodi u saradnji sa Narodnom skupštinom Republike Srbije.

ukazale su na potrebu da Narodna skupština kroz amandmane poboljša predloge zakona koji su u proceduri i da efikasnije obavlja kontrolnu funkciju u pogledu primene zakona kojima je regulisana zaštita žena od nasilja. Zaključeno je da je neophodno brzo ratifikovati Istanbulsku konvenciju, izmeniti Krivični zakonik i uspostaviti državni tim koji će se na adekvatan način baviti problemom porodičnog nasilja.

Drugo javno slušanje održano je 3. 12. 2013. godine, na temu: „*Nacionalna implementacija preporuka CEDAW komiteta Ujedinjenih nacija i CAHVIO Konvencije Saveta Evrope (Istanbulska konvencija)*“. Javno slušanje je bilo deo aktivnosti na projektu „*Jačanje nadzorne uloge i javnosti u radu Narodne skupštine*“, koji su sprovele UNDP i Švajcarska agencija za razvoj i saradnju, u saradnji sa Narodnom skupštinom. Prema navodima iz informacija o javnom slušanju, ovaj skup je okupio predstavnike/ce brojnih međunarodnih organizacija i državnih organa, koji su ukazali na potrebu bolje primene međunarodnih ugovora, kao i na ulogu Narodne skupštine u praćenju njihove primene. Na skupu je bilo više govornica iz nevladinog sektora.

„Žensko preduzetništvo u Srbiji“ bila je tema trećeg javnog slušanja održanog 26. 11. 2013. godine, uz podršku nemačkog GIZ-a i Udruženja poslovnih žena Srbije. Na skupu, koji je okupio predstavnike/ce državnih organa i ženskih organizacija, izneti su brojni podaci o nedovoljnom broju i lošem položaju žena preduzetnica, uz ukazivanje na potrebu šireg podsticanja ženskog preduzetništva i stvaranja povoljnog ambijenta za rad malih i srednjih preduzeća.

Četvrto javno slušanje na temu „*Starenje – godine života: od privilegije do diskriminacije*“ održano je 26. 10. 2015. godine. Organizatori javnog slušanja bili su Odbor i institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, a podršku je pružio USAID-ov projekat za reformu pravosuđa i odgovornu vlast. U fokusu javnog slušanja bili su različiti oblici diskriminacije po osnovu starosnog doba u različitim oblastima, ali iz informacija sa ovog javnog slušanja može se zaključiti da je izostao širi interseksijski pristup u sagledavanju diskriminacije starijih osoba.

Na dnevnom redu Odbora bili su i godišnji izveštaji nezavisnih tela za ljudska prava, koje je Odbor podržao i usvojio zaključke koji su upućeni Narodnoj skupštini na razmatranje.

Tokom trajanja mandata, Odbor je razmotrio i podržao dva predloga zakona: *Predlog zakona o potvrđivanju Amandmana na član 20. stav 1. Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena* i *Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici* (XXI sednica, 11. 7. 2013).

Jedna od tema kojoj je Odbor posvetio pažnju bile su rodne dimenzije smanjenja rizika od katastrofa. Na IV sednici Odbora u formi okruglog stola, koja je povodom Međunarodnog dana smanjenja rizika od katastrofa održana 12. 10. 2012. godine na temu „Žene i devoj-

čice: Nevidljiva snaga u jačanju otpornosti“, predstavljena je Studija o rodnoj ravnopravnosti u oblasti smanjenja rizika od katastrofa u Republici Srbiji, koju je izradio UNDP. U diskusiji je ukazano na ostvarene rezultate i zaključeno da postoji potreba za većim uključivanjem žena u sve faze rada na smanjenju rizika od katastrofa, kao i za efikasnijim urođnjavanjem ove oblasti.

2.5. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u X sazivu Narodne skupštine (2014 - 2016)

U dvogodišnjem periodu ulogu parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost nastavio je da vrši Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, čiji su status i nadležnost ostali isti.

Odbor je u ovom periodu održao 43 sednice, skoro duplo više od broja sednica koje su održane u prethodnom dvogodišnjem periodu. Na ovako intenzivan rad Odbora baca senku činjenica da je samo 15 sednica bilo posvećeno temama iz oblasti rodne ravnopravnosti, koje, kao i u prethodnom sazivu, čine oko 34% od ukupnog broja sednica. S druge strane, Odbor je na sednicama razmatrao niz tema vezanih za ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava, ali uvid u zapisnike sa ovih sednica pokazuje da su one razmatrane na rodno neutralan način, bez sagledavanja njihovih rodnih dimenzija. Takav je pristup, na primer, primenjen u razmatranju tema koje se tiču položaja osoba sa invaliditetom, starijih osoba i osoba diskriminisanih po različitim osnovama. Tako je 3. 12. 2015. godine, povodom obeležavanja Međunarodnog dana ljudskih prava, održana zajednička sednica na temu „*Inkluzija osoba sa invaliditetom – pristupačnost i osnaživanje*“. Organizovali su je Odbor za ljudska i manjinska prava i rodnu ravnopravnost i Odbor za rad, socijalna pitanja, društvenu uključenost i smanjenje siromaštva. Izostalo je, međutim, sagledavanje položaja žena i devojčica sa invaliditetom, a pažnja je bila fokusirana na probleme nepristupačnosti u kontekstu društvene inkluzije. Sličan pristup primenjen je i na XXVII sednici Odbora (3. 12. 2014) na kojoj je povodom Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, predstavljena „*Mapa puta deinstitucionalizacije u Republici Srbiji*“ Zaštitnika građana.

Rad Odbora u okviru X saziva Narodne skupštine obeležen je i održavanjem sednica van sedišta Odbora, što je doprinelo vidljivosti Odbora i unapređenju saradnje sa lokalnim organima. Dve sednice održane van sedišta Odbora bile su posvećene temama iz oblasti rodne ravnopravnosti: XV sednica održana 18. 11. 2014. u Vrnjačkoj Banji i XXXVI sednica, održana 27. 11. 2015. u Zrenjaninu. Pored toga, po prvi put je održana zajednička sednica parlamentarnog i pokrajinskog mehanizma za rodnu ravnopravnost (10. 12. 2015). Povod za održavanje zajedničke sednice bilo je obeležavanje Međunarodnog dana ljudskih prava, a sednica je bila posvećena razmatranju dostignuća i perspektive u borbi protiv nasilja nad ženama. Na

sednici je ukazano na potrebu usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa Istanbulsom konvencijom, na značaj saradnje dva odbora i potrebu razmene iskustava, naročito na planu širenja mreže mehanizama za zaštitu rodne ravnopravnosti, jačanja podrške i zaštite žrtava, ekonomskog osnaživanju žena i bolje koordinacije između svih institucija.

Odbor je razmatrao godišnje i posebne izveštaje nezavisnih tela za ljudska prava.¹⁰⁷

Tema nasilja prema ženama bila je u fokusu nekoliko sednica Odbora. Na XXXVI sednici (27. 11. 2015), kojom je obeležen Međunarodni dan borbe protiv nasilja prema ženama i u porodici, u čijem su radu učestvovali predstavnici brojnih držanih organa i organa pokrajinske i lokalne samouprave, predstavljen je tzv. „Zrenjaninski model“ u borbi protiv nasilja u porodici, kao primer dobre prakse. Izneti su alarmantni podaci o 36 ubijenih žena tokom 2015. godine i zaključeno *“da će Odbor, na nekoj od narednih sednica [...] doneti odgovarajuće zaključke koje će uputiti nadležnim institucijama na dalje postupanje”*. Na XVIII sednici Odbora (10. 12. 2014), povodom obeležavanja Međunarodnog dana ljudskih prava, predstavljen je *Model zakona o rodnoj ravnopravnosti* Zaštitnika građana, uz ukazivanje na najznačajnije novine koje mogu unaprediti praktičnu primenu principa rodne ravnopravnosti u okviru posebnih oblasti obuhvaćenih zakonom. Zaštita žena od nasilja bila je tema i XVI sednice Odbora (25. 11. 2014), na kojoj je razmotren *Posebni izveštaj Zaštitnika građana o primeni opšteg i posebnih protokola za zaštitu žena od nasilja*. Na skupu koji je okupio predstavnike državnih organa i nevladinog sektora, izneti su podaci o načinu primene protokola, posebno na lokalnom nivou, uz ukazivanje na ključne izazove u saradnji i koordinisanom delovanju institucija. Uloga mehanizama za rodnu ravnopravnost i postupanje nadležnih organa u slučajevima nasilja u porodici i u partnerskim odnosima bila je tema XV sednice Odbora, koja je uz podršku Misije OEBS-a održana u Vrnjačkoj Banji 18. 11. 2014. godine. Ocenjeno je da su za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i u cilju sprečavanja nasilja nad ženama značajni efikasni zakonodavni okvir i njegovo efikasno sprovođenje, preventivne mere i otklanjanje uzroka nasilja.¹⁰⁸

• • •

107 Na XXVII sednici održanoj 5. 5. 2015. godine, povodom petogodišnjice rada institucije Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, razmotren je Poseban izveštaj ovog tela o diskriminaciji žena. Na VI sednici (30. 5. 2014) razmotren je Redovni godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2013. godinu, a na V sednici (29. 5. 2014) Redovan godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2013. godinu.

108 Ovoj sednici Odbora, pored članova/ca Odbora, prisustvovali su i u razgovoru učestvovali načelnica za rodnu ravnopravnost Zaštitnika građana, predstavnici opština Vrnjačka Banja i Novi Pazar, predstavnici centara za socijalni rad iz Niša, Kraljeva, Kruševca i Vrnjačke Banje, predstavnici saveta za rodnu ravnopravnost iz Novog Pazara i Kraljeva, predstavnici policijskih uprava Kraljevo i Kruševac i predstavnici brojnih nevladinih organizacija.

Odbor je na početku četvorogodišnjeg mandata formirao više posebnih radnih grupa, među kojima i radnu grupu za ravnopravnost polova (IX sednica, 15. 10. 2014). Međutim, nema podataka o zadacima, niti o bilo kakvim aktivnostima ove radne grupe.

2.6. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u XI sazivu Narodne skupštine (2016 - 2020)

U okviru XI saziva Narodne skupštine ulogu parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost vršio je Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, u pogledu čijeg statusa i nadležnosti nije bilo promena.

U periodu 2016 – 2020. godine Odbor je radio po unapred pripremljenim godišnjim planovima rada, ali izveštaji o njihovoj realizaciji nisu bili predmet razmatranja Odbora, niti u zapisnicima ima informacija o tome da li su oni sačinjavani.

Odbor je održao ukupno 25 sednica i organizovao četiri javna slušanja. Kao i u prethodnom četvorogodišnjem periodu, znatno manji deo aktivnosti Odbora bio je posvećen rodnoj ravnopravnosti, a pojedine teme u kojima je rodna dimenzija naročito značajna, ako što su migracije, položaj osoba sa invaliditetom, osoba diskriminiranih po različitim osnovama i starijih, uglavnom su sagledavane na rodno neutralni način. Tako je, na primer, XXV sednica Odbora, održana 2. 12. 2019. godine, u saradnji sa Odborom za rad, socijalna pitanja, društvenu uključenost i smanjenje siromaštva, povodom obeležavanja Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, na temu “*Pristupačna budućnost*”. Prema dostupnim podacima, u obradi ove teme nije primenjen rodno senzitivni pristup, tako da je izostalo sagledavanje položaja žena i devojčica sa invaliditetom.

U ostvarivanju svoje uloge u zakonodavnom procesu, Odbor je na IX sednici (14. 11. 2016) razmatrao u načelu *Predlog zakona o sprečavanju nasilja u porodici* i *Predlog zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika*, kojim se uvode nova krivična dela radi usklađivanja sa Istanbulskom konvencijom: proganjanje, polno uznemiravanje, prisilan brak, genitalno sakaćenje i pooštrevaju kazne za učinioce nasilja u porodici. Odbor je podržao oba predloga.

I u ovom četvorogodišnjem mandatu Odbor je razmatrao izveštaje nezavisnih tela za ljudska prava i državnih organa.¹⁰⁹

• • •

109 Na XVI sednici (22. 5. 2018) razmatran je Redovni godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2017. godinu, na XIV sednici (13. 2. 2018) razmatran je Izveštaj Republike Srbije u okviru trećeg ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda, a na IV sednici (22. 9. 2016) Izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2015. godinu.

Značajna aktivnost Odbora bila je organizacija javnih slušanja, ali je samo jedno do njih bilo posvećeno rodnoj temi. Radi se o javnom slušanju na temu “*Sprečavanje nasilja nad ženama*”, održanom 26. 11. 2019. godine. Na skupu su predstavljeni rezultati istraživanja o nasilju prema ženama koje je sprovedla Misija OEBS-a i ukazano je da, uprkos unapređenjima zakonodavnog okvira, nije dovoljno učinjeno na prevenciji nasilja nad ženama, u čemu važnu ulogu ima rana edukacija o rodnoj ravnopravnosti, unapređenje koordinisanog i efikasnog delovanja svih institucija sistema u pružanju zaštite od nasilja.

Povodom obeležavanja Međunarodnog dana Roma, Odbor je XV sednicu (3. 4. 2018) posvetio temi “*Pravo na izbor partnera i skretanje pažnje na dečje brakove u romskoj populaciji*”. Sednica je organizovana u saradnji sa Romskim ženskim centrom „Bibija”, u okviru kampanje „Mesec romskog ženskog aktivizma”. Na sednici su predstavljeni rezultati istraživanja “*Dečiji brakovi u romskoj populaciji u Srbiji*”. U diskusiji je sveobuhvatno i iz rodne perspektive razmotren problem dečijih brakova i ukazano je na primere dobre prakse integrisanja Roma i Romkinja u lokalnu zajednicu, kao i na je značaj podizanja obrazovnog nivoa romske populacije, posebno žena kojima školovanje otvara perspektive za dostojanstven život, zaposlenje i zaštitu zdravlja. Zaključeno je da će Odbor i u narednom periodu posvećivati pažnju problemu dečijih brakova, kao i da je neophodan rad na osnaživanju romske populacije i sprovođenju zakona, kao i na većoj zainteresovanosti društva za rešavanje problema dečijih brakova.

2.7. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u XII sazivu Narodne skupštine (2020 - 2022)

Kao i u prethodnom periodu, i u dvogodišnjem periodu XII saziva Narodne skupštine ulogu parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost vršio je Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, u nepromenjenom statusu.

U periodu 2020 - 2022. godine Odbor je održao 13 sednica. Nije nastavljeno sa dobrom praksom održavanja javnih slušanja, niti su sednice Odbora održavane van njegovog sedišta. Prema dostupnim podacima iz zapisnika, Odbor nije usvajao godišnje planove rada, niti je sačinjavao izveštaje o svom radu.

Od ukupno 13 sednica, sedam sednica posvećeno je temama iz oblasti rodne ravnopravnosti. Time su po prvi put pitanja rodne ravnopravnosti bila dominantna u radu Odbora.

Dve sednice Odbora bile su posvećene razmatranju *Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije* i *Predloga zakona o rodnoj ravnopravnosti*. Na VII sednici (14. 5. 2021) navedeni predlozi su razmotreni u načelu i Odbor je podržao njihovo usvajanje. Na VIII sednici (20. 5. 2021) predlozi su razmatrani u pojedinostima. Na Predlog zakona

o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije narodni poslanici su podneli 10 amandmana, a Odbor je predložio prihvatanje tri amandmana i dodatno podneo svoja tri amandmana. Na Predlog zakona o rodnoj ravnopravnosti podneto je 69 amandmana, a Odbor je predložio Narodnoj skupštini da prihvati 17 amandmana, a ostale da odbije.

Jedna od tema kojoj je Odbor posvetio pažnju jeste primena Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom i Zakona o zapošljavanju i profesionalnoj rehabilitaciji osoba sa invaliditetom. Na III sednici Odbora (3. 12. 2020) predstavljen je „*Nacrt izveštaja o postzakonodavnom nadzoru Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom i Zakona o zapošljavanju i profesionalnoj rehabilitaciji osoba sa invaliditetom*“.¹¹⁰ Sam izveštaj je rodno neutralan, a takva je bila i diskusija o primeni ovih zakona, tako da je izostala ocena njihovih efekata na žene i devojčice sa invaliditetom.

Pet sednica Odbora bile su posvećene razmatranju izveštaja nezavisnih tela za ljudska prava i planova rada i izveštaja o radu državnih organa.¹¹¹ U diskusiji koja je povodom izveštaja i planova rada vođena nije bilo kritičkih primedbi, niti sugestija.

2.8. Rad parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost u XIII sazivu Narodne skupštine (2022 - 2023)

U aktuelnom XIII sazivu Narodne skupštine Odbor je održao četiri sednice i organizovao jedno javno slušanje. Prema podacima iz zapisnika, planovi rada i izveštaj o radu za 2022. godinu nisu usvajani.

Na sednicama su razmotrene informacije o radu Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog (III sednica, 28. 3. 2023), koje je Odbor prihvatio, kao i izveštaji nezavisnih tela za ljudska prava.¹¹²

Povodom Svetskog dana Roma, Odbor je, u saradnji sa Romskom ženskom mrežom Srbije, 5. 4. 2023. godine organizovao javno slušanje na temu: „Svako dete ima pravo na detinjstvo, zau-

• • •

110 Izveštaj je pripremljen u okviru regionalnog programa Vestminsterske fondacije za demokratiju.

111 Na XII sednici (22. 12. 2021) razmotreni su *Redovni godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2020. godinu i Redovni godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2020. godinu*. Na XI sednici (19. 11. 2021) razmotrena su tri izveštaja Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog za periode: januar - mart, april - jun i jul - septembar 2021. godine, na V sednici (17. 12. 2020) Odbor je razmotrio *Redovni godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2019. godinu*, a na IV sednici (17. 12. 2020) razmotren je *Redovni godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2019. godinu*. Na II sednici (16. 11. 2020) razmotren je plan aktivnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

112 Razmotreni su: *Redovni godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2021. i Redovni godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2021. godinu (II sednica, 22. 12. 2022)*. Povodom ovih izveštaja još uvek nisu usvojeni zaključci.

stavimo dečje brakove”. Na skupu koji je okupio veliki broj predstavnika/ca državnih organa, međunarodnih i nevladinih organizacija, predstavljeni su rezultati rada Nacionalne koalicije protiv dečijih brakova, Romske ženske mreže o dečjim brakovima, kao i Inicijative za izmenu normativno-pravnih akata u Republici Srbiji od značaja za prevenciju dečijih brakova. Na skupu je ukazano na uzroke dečijih brakova u romskoj populaciji i na potrebu za unapređenjem položaja najmlađih Romkinja, koja podrazumeva jasnu politiku i međusektorsku saradnju, uz puno učešće romske zajednice i društva.

3. Sastav parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost Narodne skupštine Republike Srbije

Tokom dvadesetogodišnjeg rada parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost broj njegovih članova/ca se menjao. Odbor za rodnu ravnopravnost imao je 15 članova,¹¹³ dok je Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova imao 17 članova.¹¹⁴

Sastav parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost uglavnom je odražavao političku strukturu Narodne skupštine u konkretnom sazivu.¹¹⁵

Polna struktura parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost nije bila konstantna. Kada je reč o predsednicama/cima parlamentarnog mehanizma, dostupni podaci pružaju sledeću sliku:

Broj	Period	Ime i prezime predsednika/ca
1.	2003 - 2004.	Lejla Ruždić Trifunović, Demokratska stranka
2.	2004 - 2007.	Lejla Ruždić Trifunović, Demokratska stranka

...

113 Član 68g st. 3. Poslovnika Narodne skupštine. Broj članova/ca tadašnjih odbora nije bio isti. Neki odbori su imali 25 članova, neki 21, pojedini 17, najviše odbora imalo je 15 članova/ca, a bilo je i odbora koje je činilo 11 članova/ca. (Videti čl. 45-68g Poslovnika Narodne skupštine).

114 Prema važećim Poslovniku Narodne skupštine, svi Odbori imaju 17 članova/ca, izuzev Odbora za kontrolu službi bezbednosti koji ima 9 članova/ca. (Videti čl. 48-66 Poslovnika Narodne skupštine).

115 Na sajtu Narodne skupštine nedostaju podaci o sastavu Odbora za rodnu ravnopravnost u V i VI sazivu Narodne skupštine.

Broj	Period	Ime i prezime predsednika/ca
3.	2007 - 2008.	Elena Božić Talijan, Srpska radikalna stranka
4.	2008 - 2012.	Gordana Paunović Milosavljević, Srpska radikalna stranka
5.	2012 - 2014.	Meho Omerović, Socijaldemokratska partija Srbije
6.	2014 - 2016.	Meho Omerović, Socijaldemokratska partija Srbije
7.	2016 - 2020.	Meho Omerović, Socijaldemokratska partija Srbije od 17. jula 2019. Jasmina Karanac, Socijaldemokratska partija Srbije
8.	2020 - 2022.	Muamer Bačevac, Socijaldemokratska partija Srbije
9.	od 2022.	Muamer Bačevac, Socijaldemokratska partija Srbije

Navedeni podaci pokazuju da je tokom dvadeset godina delovanja parlamentarnog mehanizma broj žena i muškaraca na čelu Odbora bio izjednačen. Što se tiče polne strukture članova/ca Odbora, ona se tokom vremena menjala, ali su žene konstantno bile zastupljene u većem procentu, u pojedinim periodima u znatno većem procentu u odnosu na njihovu zastupljenost u Narodnoj skupštini. Primetan je, međutim, trend povećanja broja muškaraca u sastavu Odbora: u periodu 2008 - 2012. godine bila su samo dva muškarca, 2012 - 2014. godine šest muškaraca, uključujući i predsednika Odbora, 2014 - 2016. godine četiri muškarca, uključujući i predsednika, 2016 - 2020. godine dva muškarca, 2020 - 2022. godine sedam muškaraca, dok je skoro potpuni rodni balans postignut u sastavu aktuelnog Odbora, u kome je osam muškaraca od ukupno 17 članova/ca. Može se pretpostaviti da je unapređe-

nje polne strukture Odbora u pravcu uspostavljanja rodnoeg balansa izraz povećanog razumevanja da rodna ravnopravnost nije „žensko pitanje“, već pitanje održivog društvenog razvoja i poštovanja ljudskih prava, koje je podjednako značajno i za žene i za muškarce. Za potvrđivanje ove pretpostavke potrebna su, međutim, dalja i dublja proučavanja.

4. Zaključne napomene

Uspostavljanje parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost bio je jedan od važnih koraka ka rodno osetljivom parlamentu, a to je parlament koja uključuje rodnu perspektivu u sve svoje uloge – zakonodavnu, nadzornu i predstavničku.

Analiza dvadesetogodišnjeg rada parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost pokazuje da su postojale znatne oscilacije u pogledu obima i sadržaja njegovih aktivnosti. Na to su uticali različiti faktori, uključujući i ličnu zainteresovanost i posvećenost ideji rodne ravnopravnosti osoba na čelu parlamentarnog mehanizma, kao i njegovih članova/ca. Dinamika rada parlamentarnog mehanizma Narodne skupštine odražava dinamiku sprovođenja politike rodne ravnopravnosti u Srbiji. Povećan intenzitet njegovih aktivnosti beleži se u vreme rada na zakonima o rodnoj ravnopravnosti, posebno Zakona o ravnopravnosti polova, kao i u vreme sprovođenja projekata i razvojnih programa međunarodnih organizacija.

Predlozi zakona koji su bili predmet razmatranja na sednicama parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost pokazuju da je njegov uticaj na urođnjavanje zakonodavstva imao skromne domete. Razloge treba tražiti u nerazumevanju multisektorske prirode rodne ravnopravnosti i potrebe da rodna perspektiva bude integrisana u sve zakone, uključujući i one koji su na prvi pogled rodno neutralni, kao na primer, zakoni iz oblasti obrazovanja, energije, privrede i drugih oblasti. Zbog neprepoznavanja rodni dimenzija ovih zakona, oni nisu bili predmet razmatranja na sednicama parlamentarnog mehanizma. Može se pretpostaviti da je jedan od uzroka takvog stanja i nedovoljna stručna podrška Odboru u sprovođenju rodne analize, rodne procene uticaja i primeni drugih metoda i alata za urođnjavanje zakonodavstva.

Od 2012. godine ulogu parlamentarnog mehanizma vršio je Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova. Iako objedinjavanje ove tri oblasti pruža mogućnost da se pitanja rodne ravnopravnosti razmatraju u kontekstu ljudskih prava, čini se da u praksi ovaj model nije potvrdio svoju delotvornost jer je prilikom razmatranja tema iz oblasti ljudskih i manjinskih prava uglavnom izostalo sagledavanje njihove rodne i interseksionalne perspektive.

U ostvarivanju kontrolne funkcije parlamentarni mehanizam za rodnu ravnopravnost ostvario je, u celini posmatrano, ograničene rezultate. O tome svedoči i mali broj planova i izve-

štaja o radu organa izvršne vlasti koje je parlamentarni mehanizam razmatrao, kao i činjenica da ih je prihvatao bez dublje analize i rasprave. Slabi rezultati su svojevrsni odraz negativnih trendova u pogledu ostvarivanja nadzora Narodne skupštine nad radom organa izvršne vlasti.

Tokom dvadesetogodišnjeg delovanja institucionalnog mehanizma praksa javnih slušanja nije bila konstantna, niti istog intenziteta. Iako su uglavnom organizovana povodom obeležavanja međunarodnih praznika i u okviru projekata međunarodnih organizacija, što je javnim slušanjima dalo svečarski ton, njihovo održavanje je doprinelo većoj vidljivosti različitih vidova rodne diskriminacije i samog parlamentarnog mehanizma. Vidljivosti parlamentarnog mehanizma doprinelo je i održavanje sednica van sedišta, ali je njihov broj relativno skroman.

Transparentnost rada parlamentarnog mehanizma bila je na relativno zadovoljavajućem nivou. Tome je, pre svega, doprinela praksa održavanje sednica u formi okruglih stolova, na kojima su učestvovali predstavnici nezavisnih tela za ljudska prava, nevladinog sektora i akademske zajednice. Pored toga, nivo transparentnosti je znatno povećan uvođenjem prakse objavljivanja snimaka sednica Odbora, koja je započeta 2012. godine.

Saradnja parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost sa drugim stalnim radnim telima Narodne skupštine nije bila u većoj meri razvijena, o čemu svedoči i mali broj zajedničkih sednica organizovanih u saradnji sa drugim odborima.

Sastav parlamentarnog mehanizma za rodnu ravnopravnost uglavnom je odražavao političku strukturu Narodne skupštine u konkretnom sazivu, saglasno čl. 28. Zakona o Narodnoj skupštini. Žene i muškarci su bili na čelu parlamentarnog mehanizma u jednakom vremenskom periodu – 10 godina žene i 10 godina muškarci. Zastupljenost žena bila je veća u odnosu na zastupljenost muškaraca, uz evidentan trend postepenog uspostavljanja rodnog balansa.

U Srbiji su, uprkos pozitivnim pomacima, rodne neravnopravnosti, kumulirane vekovima unazad i duboko utkane u društvene strukture, još uvek prisutne u svim sferama javnog i privatnog života. U predstojećem procesu urođnjavanja zakona i javnih politika, koji će, nesumnjivo, kao i do sada, biti praćen brojnim izazovima i preprekama, uloga parlamentarnog mehanizma biće i dalje veoma značajna. Za njegovo buduće delovanje dragocena su ne samo pozitivna, već i negativna iskustva stečena tokom dvadesetogodišnjeg rada, jer pružaju uvid u pretpostavke koje je neophodno obezbediti kako bi doprinos parlamentarnog mehanizma na planu unapređivanja rodne ravnopravnosti bio veći, efikasniji i delotvorniji.

ODBOR ZA RAVNOPRAVNOST POLOVA SKUPŠTINE AP VOJVODINE¹¹⁷ 2003 - 2023. GODINE

1. Uvod

U Autonomnoj Pokrajini Vojvodini od momenta demokratskih promena (2000. godine) odmah se krenulo snažno i odlučno u rešavanje pitanja rodne (ne)ravnopravnosti i to tako što je ovo pitanje institucionalizovano. Uspostavljeni su svi mehanizmi i doneti svi akti koji su bili u nadležnosti autonomne pokrajine. Pretpostavka je da se ovo ne bi desilo da žene aktivistkinje i političarke nisu sa ulice ušle u institucije i svoju borbu nastavile tamo.

Formiranje i rad Odbora za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine ne može se analizirati van konteksta u kome je nastao. U AP Vojvodini u periodu od 2000. do 2004. godine uspostavljeni su institucionalni mehanizmi ravnopravnosti polova¹¹⁸ koji su, u skladu sa nadležnostima pokrajine, mogli biti formirani: Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova; Savet za ravnopravnost polova; Odbor za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine; Zamenica pokrajinskog ombudsmana zadužena za ravnopravnost polova; Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova. Odbor za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine formiran je 2003. godine i ove godine obeležava dvadeset godina postojanja i rada.

Potreba da se ustanove institucionalni mehanizmi kako u skupštinama, tako i u izvršnoj vlasti prepoznata je zbog mogućnosti koje je institucionalizacija rodne ravnopravnosti i u parlamentarnom i u izvršnom delu vlasti pružala jer omogućuje podnošenje predloga, pokretanje

•••

116 majasedlarevic@yahoo.com Autorka je bila pokrajinska poslanica u mandatima 2004 - 2008, 2008 - 2012, 2012 - 2016. i 2016 - 2020. godine i potpredsednica Skupštine AP Vojvodine od 2008. do 2012. godine.

117 Zahvaljujemo se Službi Skupštine AP Vojvodine na bezrezervnom trudu u sakupljanju i pripremi materijala koji nam je ustupljen u svrhu ovog istraživanja.

118 U radu su izjednačeni pojmovi "ravnopravnost polova" i "rodna ravnopravnost". Autorka ukazuje na jasnu razliku između termina "pol" i "rod" i da je pravilnije koristiti pojam "rodna ravnopravnost". Međutim, mora se uzeti u obzir vremenski okvir u kome su nastali Odbor za ravnopravnost polova i drugi pokrajinski mehanizmi i da se tada dominantno koristio izraz "ravnopravnost polova" (koji je u nazivu pokrajinskih mehanizama ostao do danas i nije menjan), a da je termin "rodna ravnopravnost" u upotrebi zaživeo i dominantno počeo da se koristi kasnije. Ova dva pojma se u radu ravnopravno koriste i imaju isto značenje.

inicijativa, uključivanje u pripremu zakona¹¹⁹, neposredan uticaj na izradu zakona, reagovanja na predloge zakona koje pripremaju ministarstva, praćenje primene zakona, pomoć stručnih službi, mogućnost angažovanja eksperata i ekspertkinja, saradnju sa civilnim sektorom, međuresorsku saradnju koja je za rodnu ravnopravnost izuzetno značajna, budžetska sredstva kojima izvršna vlast raspolaže, rodno osetljivo budžetiranje i slično.

Autonomna Pokrajina Vojvodina je 2002. godine postavila institucionalne temelje rodne ravnopravnosti formiranjem Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova i Odbora za ravnopravnost polova u Skupštini AP Vojvodine januara 2003. godine, a iste godine i formiranjem Pokrajinskog ombudsmana, koji je od početka rada institucije među zamenicama imao i zamenicu za ravnopravnost polova. Dobra praksa se nastavila 2004. godine donošenjem Deklaracije o rodnoj ravnopravnosti i Odluke o ravnopravnosti polova, i formiranjem posebne institucije koja se kao stručno telo bavi rodnom ravnopravnošću - Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova. I danas, 20 godina kasnije, ovi mehanizmi se aktivno zalažu za jačanje lokalnih mehanizama, za postizanje rodne ravnopravnosti i uvođenje principa jednakih mogućnosti u sve javne politike, što će delom biti prikazano i u ovom radu, barem što se Odbora za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine tiče.

2. Osnivanje Odbora za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine

Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine, kao najviši predstavnički organ Pokrajine, izmenama i dopunama Poslovnika o radu Skupštine AP Vojvodine predvidela je formiranje Odbora, radi razmatranja i analiziranja pitanja iz nadležnosti Skupštine AP Vojvodine, predlaganja akata, sagledavanja stanja u određenim oblastima i vršenja drugih poslova. Na sednici održanoj 23. 12. 2002. godine, usvojen je Poslovnik Skupštine AP Vojvodine koji je stupio na snagu 8. 1. 2003. godine.¹²⁰

Odbor za ravnopravnost polova konstituisan je 22. 4. 2003. godine, izborom predsednika i članica i članova Odbora¹²¹. Predsednik Skupštine u dogovoru sa predsednicima poslaničkih grupa, odnosno poslanicima – predstavnicima političkih stranaka koje su zastupljene u Skupštini, predlaže kandidate za predsednike i članove odbora, srazmerno broju poslanika koje te političke stranke imaju u Skupštini.¹²² Odbor „razmatra predloge odluka i opštih akata sa sta-

• • •

119 Skupština AP Vojvodine je ovlašćeni predlagač zakona, član 107. stav 1. Ustava Republike Srbije

120 "Sl. list AP Vojvodine", 23/2002, dostupno na www.paragraf.rs pristupljeno 12. 7. 2023.

121 Odluka o izmenama i dopunama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Broj: 020-5 od 22. 4. 2003. godine)

122 Član 30. tadašnjeg Poslovnika o radu Skupštine AP Vojvodine.

novišta unapređivanja ravnopravnosti polova (rodne jednakosti) i postizanja ravnopravnosti polova. Odbor sagledava stanje vođenja politike, izvršavanja odluka i opštih akata od strane Izvršnog veća sa stanovišta poštovanja ravnopravnosti polova.¹²³ Poslovnik o radu Skupštine AP Vojvodine je od 2003. do 2023. godine menjan u nekoliko navrata. Aktuelni Poslovnik Skupštine AP Vojvodine¹²⁴ propisuje da “Odbor za ravnopravnost polova razmatra predloge programa, odluka i opštih akata iz oblasti ravnopravnosti žena i muškaraca, razmatra analitičke i druge materijale iz oblasti ravnopravnosti žena i muškaraca, razmatra akta sa stanovišta unapređenja ravnopravnosti žena i muškaraca, sagledava vođenje politike, izvršavanje odluka i opštih akata od strane Pokrajinske vlade sa stanovišta ravnopravnosti i druga pitanja iz oblasti ravnopravnosti polova.”¹²⁵

Stenografske beleške sa sednica Odbora sačuvane su u obliku zapisnika koji sadrže osnovne informacije o temama i diskusijama, te nisu bile plodan izvor podataka za analizu.¹²⁶

3. Analiza rada Odbora za ravnopravnost polova

Rad Odbora za ravnopravnost polova praćen je u okviru šest mandata i to: 2000 - 2004, 2004 - 2008, 2008 - 2012, 2012 - 2016, 2016 - 2020. i 2020 - 2024.

Rad Odbora za ravnopravnost polova u mandatu 2000 (2003) - 2004. godine

U 2003. godini, Odbor je održao tri, a u 2004. godini (pre isteka tog mandata) još dve sednice. Razmatrano je 16 tačaka dnevnog reda u okviru pet održanih sednica, i to: Informacija o nacionalnoj i polnoj strukturi, stepenu obrazovanja, načinu i datumu zasnivanja radnog odnosa u pokrajinskim, opštinskim i gradskim organima uprave na teritoriji AP Vojvodine, Informacija o položaju žena u AP Vojvodini za period 2002 - 2003. godina, Izveštaj o radu i plan rada Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, kao i plan rada Sekretarijata, a usvojene su i Deklaracija o ravnopravnosti polova, Predlog odluke o ravnopravnosti polova, Predlog odluke o osnivanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, postavivši time temelje sistemskog razvoja i unapređenja ravnopravnosti polova u AP Vojvodini.

• • •

123 Član 69. tadašnjeg Poslovnika o radu Skupštine AP Vojvodine.

124 Dostupno na: <https://www.skupstinavojvodine.gov.rs/Strana.aspx?s=poslovnik&j=SRL> pristupljeno 13. 7. 2023. godine

125 Član 74. Poslovnika o radu Skupštine AP Vojvodine.

126 Zapisnici su izvor na koji se analiza oslanja; u Skupštini AP Vojvodine čuvaju se u arhivi Skupštine AP Vojvodine na papiru i u elektronskom obliku.

Tabela 1

Sednica	Datum	Dnevni red
1	8. 7. 2003.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izbor zamenika predsednika Odbora 2. Informacije o stanju ravnopravnosti polova 3. Informacija o stanju zaposlenosti i nezaposlenosti u AP Vojvodini u periodu januar - decembar 2002. godine sa podacima za period januar - mart 2003. godine
2	20. 10. 2003.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje predloga odluke o ravnopravnosti polova (radna verzija) 2. Razmatranje Predloga odluke o osnivanju Fonda za podsticanje preduzetništva žena (radna verzija) 3. Izveštaj o aktivnostima Pokrajinskog sekretarijata za zapošljavanje i ravnopravnost polova između dve sednice Saveta za ravnopravnost polova 4. Izveštaj o planiranim aktivnostima Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova do kraja 2003. godine i prve polovine 2004. godine
3	16. 12. 2003.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacija o nacionalnoj i polnoj strukturi, stepenu obrazovanja, načinu i datumu zasnivanja radnog odnosa u pokrajinskim, opštinskim i gradskim organima uprave na teritoriji AP Vojvodine
4	5. 8. 2004.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predlog deklaracije o ravnopravnosti polova 2. Predlog odluke o ravnopravnosti polova 3. Predlog odluke o osnivanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova
5	14. 9. 2004.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacija o položaju žena u Vojvodini 2002/2003. godina

I pored toga što je Odbor razmatrao informacije koje su sadržale sveobuhvatnu analizu položaja žena u Vojvodini i doneo važne odluke u vezi sa postizanjem rodne ravnopravnosti u AP Vojvodini, nije bilo zainteresovanih za učešće u diskusiji ili je samo deo članica/članova aktivno učestvovao. To pokazuje odnos dela članica i članova Odbora prema zasedanju i radu Odbora kao birokratskoj proceduri u kojoj nemaju obavezu aktivnog učešća u razmatranju nekog dokumenta, ma koliko on bio relevantan za oblast kojom se Odbor bavi. Analiza podataka iz zapisnika sa sednica Odbora ukazuje na nekoliko zapažanja:

- 1) Svega četiri člana/članice (od 11) bilo je prisutno na svim sednicama.
- 2) Dva člana/članice Odbora nisu bili ni na jednoj sednici, od toga je jedna žena.
- 3) Na svakoj sednici Odbora diskutovao je samo jedan član Odbora (predsednik).
- 4) Čak pet članova/članica Odbora nikad nije učestvovalo u diskusiji, od toga dve žene. To ukazuje na nezainteresovanost pojedinih članova/članica za ovu oblast i neodgovoran odnos prema obavezama koje podrazumeva članstvo u skupštinskom odboru. Činjenica da takav odnos imaju i žene govori da one nisu senzibilisane za rodnu problematiku.
- 5) Ni u jednom zapisniku nije upotrebljavan rodno osetljiv jezik; iako je, osim članica Odbora, na svim sednicama bila prisutna pokrajinska sekretarka za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova i članica Izvršnog veća Jelica Rajačić Čapaković i na svakoj sednici i predstavnice drugih sekretarijata i/ili institucija pokrajinske administracije njihove funkcije nisu napisane u ženskom rodu.

Rad Odbora za ravnopravnost polova u mandatu 2004 – 2008. godine

U ovom periodu Odbor za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine održao je 14 sednica i razmatrao ukupno 44 tačke dnevnog reda. Pored razmatranja godišnjih izveštaja pokrajinskog ombudsmana, izveštaja o radu Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova i Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, razmatrane su informacije o zastupljenosti žena i muškaraca u predstavničkim telima i organima uprave u AP Vojvodini nakon lokalnih i pokrajinskih izbora 2004. godine i zastupljenost žena i muškaraca u javnim preduzećima u AP Vojvodini, informacije o razvoju lokalnih mehanizama za ravnopravnost polova, informacije o broju nepismenih žena na teritoriji AP Vojvodine i mere za smanjenje stope nepismenosti, informacija o zaposlenosti i nezaposlenosti žena i muškaraca u AP Vojvodini, međunarodna saradnja i aktivnosti Odbora. Na 10. sednici, održanoj 11. 5. 2007. godine, utvrđen je Predlog zakona o ravnopravnosti polova, koji je kasnije Skupština AP Vojvodine, kao ovlašćeni predlagač, uputila Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Tabela 2

Sednica	Datum	Dnevni red
1	21. 2. 2005.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izbor zamenika predsednika Odbora 2. Godišnji izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2004. godinu 3. Informacija u oblasti zapošljavanju žena u Vojvodini u periodu januar - septembar 2004. godine 4. Izveštaj o radu Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova u oblasti rodne ravnopravnosti za 2004. godinu 5. Informacija o zastupljenosti žena i muškaraca u predstavničkim telima i organima javne uprave u AP Vojvodini nakon lokalnih i pokrajinskih izbora 2004. godine
2	27. 6. 2005.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacija o aktivnostima Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova u vezi sa izradom Nacrta zakona o ravnopravnosti polova 2. Informacija o razvoju lokalnih mehanizama za ravnopravnost polova 3. Informacija Pokrajinskog ombudsmana u vezi sa rešavanjem problema nasilja u porodici (tri informacije)
3	14. 9. 2005.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utvrđivanje Predloga odluke o imenovanju direktora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 2. Utvrđivanje Predloga odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 3. Utvrđivanje Predloga odluke o imenovanju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova

Sednica	Datum	Dnevni red
4	11. 11. 2005.	1. Razmatranje Statuta Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova
5	9. 3. 2006.	1. Razmatranje Predloga odluke o izmeni i dopuni Odluke o osnivanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 2. Informacija o broju nepismenih žena u AP Vojvodini i merama za smanjenje stope nepismenih žena 3. Informacija o saradnji Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova sa međunarodnim i drugim inostranim i domaćim organizacijama i institucijama u oblasti ravnopravnosti polova
6	9. 5. 2006.	1. Informacija o stanju zaposlenosti i nezaposlenosti u AP Vojvodini u periodu januar - decembar 2005. godine
7	25. 9. 2006.	1. Utvrđivanje Predloga odluke o izmeni i dopuni Odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova u Novom Sadu 2. Izvod iz Informacije o stanju zaposlenosti i nezaposlenosti u AP Vojvodini u periodu januar - jun 2006. godine 3. Godišnji izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2005. godinu
8	14. 2. 2007.	1. Priprema za organizaciju međunarodnog sastanka predstavnica Podunavskog regiona i gradova sa temama iz oblasti zaštite prava žena (21. i 22. marta 2007. godine u Skupštini AP Vojvodine); formulacija tema za navedeni sastanak
9	18. 5. 2007.	1. Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2006. godinu
10	11. 5. 2007.	1. Utvrđivanje Predloga zakona o ravnopravnosti polova

Sednica	Datum	Dnevni red
11	14. 5. 2007.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utvrđivanje Predloga odluke o razrešenju direktora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 2. Utvrđivanje Predloga odluke o imenovanju direktora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova
12	15. 6. 2007.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2006. godinu
13	22. 11. 2007.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacija o zastupljenosti žena i muškaraca u javnim preduzećima u AP Vojvodini sa mišljenjem i preporukom Pokrajinskog ombudsmana 2. Informacija o aktivnostima ženskih nevladinih organizacija u AP Vojvodini 3. Priprema za Parlamentarnu konferenciju Skupštine AP Vojvodine protiv nasilja nad ženama zakazane za 26. novembar 2007. godine - Podrška kampanji Saveta Evrope
14	14. 3. 2008.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje Informacije o ravnopravnosti polova u pokrajinskim organima sa zaključcima 2. Razmatranje zaključnih komentara Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena na inicijalni izveštaj Republike Srbije

Za razliku od prethodnog, u ovom mandatu vođena je diskusija na svakoj sednici, ali je u njoj učestvovao samo deo članica/članova. Pored članova/članica Odbora na svim sednicama, prisustvovala su predstavnice/predstavnici drugih mehanizama za ravnopravnost polova u AP Vojvodini. Najčešće su prisustvovali pomoćnica pokrajinske sekretarke za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova¹²⁷, pokrajinski ombudsman i njegova zamenica za ravnopravnost polova, pokrajinska sekretarka za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, direktorka Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova i drugi. Analiza podataka iz zapisnika sa sednice Odbora za ravnopravnost polova ukazuje na nekoliko zapažanja:

• • •

127 Jelica Rajačić Čapaković, pokrajinska sekretarka za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova i članica Izvršnog veća AP Vojvodine 2000 - 2004. (prim. aut)

- 1) Na samo dvema sednicama bile su prisutne sve članice i članovi odbora.
- 2) Na svim sednicama se diskutovalo; najaktivnije u diskusijama, predlaganju tema i davanju smernica za rad bile su predsednica i zamenica predsednice Odbora.
- 3) Troje članova/članica Odbora za ravnopravnost polova, od kojih su dve žene, nikad nisu diskutovali na sednicama.
- 4) U zapisnicima se nedosledno koristi rodno osetljiv jezik, ali doslednije nego u prethodnom mandatu. Uočljivo je da se funkcija predsednice i zamenice predsednice Odbora, pomoćnice pokrajinske sekretarke, zamenice ombudsmana i direktorke Zavoda pišu u ženskom rodu, ali se funkcija pokrajinske sekretarke za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova navodi u muškom rodu. U potpisu svakog zapisnika, sekretarka Odbora se potpisuje u muškom rodu. To govori da korišćenje rodno osetljivog jezika zavisi isključivo od volje i opredeljenja žene koja obavlja neku funkciju, jer u tom momentu, upotreba rodno osetljivog jezika još nije bila propisana.

Rad Odbora za ravnopravnost polova u mandatu 2008 - 2012. godine

Odbor je održao 9 sednica na kojima je razmotreno 25 tačaka dnevnog reda. Razmatrani su Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana i Izveštaj o radu Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, Izveštaj o sprovođenju Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u APV, Izveštaj o Programu istraživanja o položaju žena na selu u AP Vojvodini. Odbor je bio predlagач Odluka o razrešenjima i imenovanjima članova Upravnog i Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, kao i odluke o razrešenju i imenovanju direktora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova.

Tabela 3

Sednica	Datum	Dnevni red
1	22. 7. 2008.	1. Izbor zamenika predsednika Odbora
2	18. 9. 2008.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje Predloga odluke o Strategiji za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini za period od 2008. do 2012. godine 2. Razmatranje Izveštaja o poslovanju Zavoda za ravnopravnost polova za 2007. godinu 3. Razmatranje izveštaja Pokrajinskog ombudsmana za 2007. godinu
3	25. 5. 2009.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje izveštaja o poslovanju Zavoda za ravnopravnost polova za 2008. godinu 2. Razmatranje Izveštaja Pokrajinskog ombudsmana za 2008. godinu 3. Izveštaj o sprovođenju Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini za period od 2008. do 2012. godine 4. Izveštaj o Programu istraživanja o položaju žena na selu u AP Vojvodini

Sednica	Datum	Dnevni red
4	11. 2. 2010.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predlog odluke o razrešenju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 2. Predlog odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 3. Predlog odluke o razrešenju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 4. Predlog odluke o imenovanju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova
5	17. 3. 2010.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje Izveštaja o poslovanju Zavoda za ravnopravnost polova za 2009. godinu
6	13. 5. 2010.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje Izveštaja Pokrajinskog ombudsmana za 2009. godinu
7	17. 12. 2010.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje informacije o sprovođenju Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini u periodu 2008 - 2012. godine 2. Razmatranje Informacije o aktivnostima Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova na uspostavljanju jedinstvenog sistema evidencije o nasilju u porodičnom kontekstu.
8	30. 3. 2011.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2010. godinu 2. Predlog odluke o izmeni odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova u Novom Sadu
9	26. 5. 2011.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razmatranje Izveštaja Pokrajinskog ombudsmana za 2010. godinu

U mandatnom periodu 2008 - 2012. godina održano je 9 sednica Odbora. I pored važnih tema koje su bile na dnevnom redu, ni na jednoj sednici Odbora nisu bili prisutni svi članovi/članice, niti su u diskusijama učestvovali svi prisutni. Iz zapisnika je primetno da tadašnji pokrajinski sekretar za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova nijednom nije bio prisutan na sednicama Odbora, a kada je Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova bio zadužen za neku od tačaka dnevnog reda, na sednicama je bila prisutna pomoćnica pokrajinskog sekretara. Za razliku od prethodnih, u ovom mandatu nisu razmatrane različite informacije iz kojih se moglo sagledati stanje rodne ravnopravnosti u AP Vojvodini. Za učešće u diskusiji po tačkama dnevnog reda javljao se i aktivno učestvovao samo jedan deo članica i članova. Iako je daleko od poželjnog stanja, može se reći da je ovo predstavljalo ipak izvesnu vrstu napretka u odnosu na prvi saziv, u kome je na pojedinim sednicama predsedavajući bio jedini koji je učestvovao u diskusijama. Analiza podataka iz zapisnika sa sednica Odbora za ravnopravnost polova ukazuje na nekoliko zapažanja:

- 1) Pet članova/članica (od 11) bilo je prisutno na svim sednicama.
- 2) Jedan član Odbora nije bio ni na jednoj sednici.
- 3) Na svakoj sednici diskutovali su dve članice i jedan član.
- 4) Četiri člana/članice Odbora nikad nisu diskutovali na sednicama, među kojima su i dve žene. To govori o nezainteresovanosti pojedinih članova/članica za ovu oblast i neodgovornom odnosu prema obavezama koje podrazumeva članstvo u odboru. Činjenica da takav odnos imaju i žene govori o tome da nisu senzibilisane za rodnu problematiku.
- 5) U zapisnicima se ne koristi se rodno osetljiv jezik, iako je na 9. sednici Odbora, u okviru diskusije povodom razmatranja Izveštaja Pokrajinskog ombudsmana za 2010. godinu, naglašeno da je Pokrajinski ombudsman doneo, a Vlada AP Vojvodine prihvatila preporuku o korišćenju rodno osetljivog jezika u javnoj upotrebi.

Rad Odbora za ravnopravnost polova u mandatu 2012 - 2016. godine

Odbor je održao 37 sednica na kojima je razmotreno 69 tačaka dnevnog reda. Razmatrani su: Predlog pokrajinske skupštinske odluke o budžetu APV, Predlog odluke o programu za zaštitu žena od nasilja u porodici i u partnerskim odnosima u APV za period 2015 - 2020. godine i predložene amandmane. Odbor je bio predlagač odluka o razrešenju i imenovanju Upravnog i Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova. Odbor je prisustvovao javnim slušanjima povodom obeležavanja: „Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama“, „Međunarodnog dana ljudskih prava“ i skupa na temu „Nezavisno praće-

nje i izveštavanje o sprovođenju Nacionalnog akcionog plana (NAP) za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija". Zajedničke sednice održane su sa Odborom za zdravlje, socijalnu politiku i rad na temu „Evropska nedelja prevencije raka grlića materice”, Odborom za budžet i finansije na temu „Integrisanje rodne perspektive u reformu budžeta ka budžetskim politikama koje efikasno doprinose poboljšanju položaja žena i muškaraca u APV”, Odborom za bezbednost na temu „Inicijativa Pokrajinskog sekretara za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova povodom aktuelnih tragičnih dešavanja”, Odborom za informisanje na temu „Rodno osetljiv jezik i njegova upotreba i slika žene u medijima sa osvrtom na rodnu ravnopravnost” i Odborom za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije – „Dostignuća i perspektive u borbi protiv nasilja nad ženama“. Razmatrani su Model zakona o rodnoj ravnopravnosti Zaštitnika građana, Nacrt zakona o rodnoj ravnopravnosti i godišnji izveštaji o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, izveštaji Ombudsmana, kao i informacije o: održanim javnim slušanjima, održanom sastanku s predstavnicima opština Jablaničkog okruga, aktivnostima i planovima Pokrajinskog sekretarijata za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja, sprovođenju NAP za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija u Republici Srbiji, reproduktivnom zdravlju muškaraca u AP Vojvodini i slično.

Tabela 4

Sednica	Datum	Dnevni red
1	10. 7. 2012.	1. Izbor zamenika predsednika Odbora
2	17. 9. 2012.	1. Razmatranje izveštaja o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2011. godinu
3	1. 10. 2012.	1. Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2011. godinu
4	23. 11. 2012.	1. Priprema za učestvovanje u akciji “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“
5	26. 11. 2012.	1. Obeležavanje Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama “Borba protiv nasilja u porodici”
6	10. 12. 2012.	1. Obeležavanje Međunarodnog dana ljudskih prava “Izvršenje presuda suda za ljudska prava u slučaju Srbije”
7	1. 2. 2013.	1. Informacija o održanim javnim slušanjima 26. 11. i 10. 12. 2012. godine u Narodnoj skupštini Republike Srbije, kojima su prisustvovali članovi Odbora za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine 2. Informacija o održanom sastanku sa predstavnicima opština Jablaničkog okruga 24. 1. 2013. godine
8	25. 3. 2013.	1. Upotreba rodno osetljivog jezika
9	2. 4. 2013.	1. Izveštaj o poslovanju Zavoda za ravnopravnost polova za 2012. godinu
10	9. 4. 2013.	1. Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2012. godinu

Sednica	Datum	Dnevni red
11	15. 5. 2013.	1. Analiza istraživanja u službama za zdravstvenu zaštitu žena u AP Vojvodini
12	10. 10. 2013.	1. Nezavisno praćenje i izveštavanje o sprovođenju NAP za primenu Rezolucije 1325
13	29. 10. 2013.	1. Položaj žena u nacionalnim savetima nacionalnih manjina u Srbiji 2. Informacija o aktivnostima Ženske parlamentarne mreže Skupštine AP Vojvodine
14	13. 11. 2013.	1. Informacija o aktivnostima i planovima Pokrajinskog sekretarijata za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja
15	23. 12. 2013.	1. Analiza rada i zaključaka u 2013. godini 2. Priprema plana i programa rada za 2014. godinu
16	22. 1. 2014.	1. Evropska nedelja prevencije raka grlića materice
17	3. 4. 2014.	1. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2013. godinu
18	17. 4. 2014.	1. Informacija o sprovođenju Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija u Republici Srbiji

Sednica	Datum	Dnevni red
19	16. 5. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2013. godinu 2. Inicijativa za formiranje radne grupe 3. Pokretanje inicijative za uvođenje rodne statistike u prikupljanju i obradi podataka o nasilju u porodici u Ministarstvu unutrašnjih poslova Vlade Republike Srbije
20	16. 6. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utvrđivanje Predloga odluke o razrešenju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova u Novom Sadu 2. Utvrđivanje Predloga odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova u Novom Sadu 3. Utvrđivanje Predloga odluke o razrešenju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova u Novom Sadu 4. Utvrđivanje Predloga odluke o imenovanju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova u Novom Sadu
21	9. 9. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
22	17. 9. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Program za zaštitu žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima u AP Vojvodini za period 2014 - 2020. godine, sa osvrtom na Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Sednica	Datum	Dnevni red
23	12. 11. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rodno budžetiranje – stanje i perspektive 2. Informacija o reproduktivnom zdravlju muškaraca u AP Vojvodini
24	19. 11. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Položaj žena i muškaraca u Republici Srbiji u 2014. godini
25	18. 12. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predlog pokrajinske skupštinske odluke o budžetu AP Vojvodine za 2015. godinu, 2. Predlog odluke o Programu za zaštitu žena od nasilja u porodici i u partnerskim odnosima u AP Vojvodini za period od 2015. do 2020. godine
26	23. 12. 2014.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Amandman na Predlog odluke o Programu za zaštitu žena od nasilja u porodici i u partnerskim odnosima u AP Vojvodini za period od 2015. do 2020. godine
27	21. 1. 2015.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Integrisanje rodne perspektive u reformu budžeta ka budžetskim politikama koje efikasno doprinose poboljšanju položaja žena i muškaraca u AP Vojvodini
28	19. 2. 2015.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predlog godišnjeg programa rada Odbora 2. Model Zakona o rodnoj ravnopravnosti
29	30. 3. 2015.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Evropska perspektiva razvoja rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena
30	20. 4. 2015.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2014. godinu
31	22. 5. 2015.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izveštaj o poslovanju i završni račun Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2014. godinu

Sednica	Datum	Dnevni red
32	22. 5. 2015.	1. Razmatranje inicijative pokrajinskog sekretara za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova povodom aktuelnih tragičnih dešavanja
33	23. 6. 2015.	1. Rodno osetljiv jezik i njegova upotreba 2. Slika žene u medijima sa osvrtom na rodnu ravnopravnost
34	29. 7. 2015.	1. Radni sastanak o Predlogu nacrta zakona o rodnoj ravnopravnosti
35	10. 11. 2015.	1. Razmatranje Nacrta zakona o rodnoj ravnopravnosti
36	10. 12. 2015.	1. Dostignuća i perspektive u borbi protiv nasilja nad ženama
37	29. 12. 2015.	1. Analiza rada u 2015. godini

Odbor je u ovom periodu bio najaktivniji. Održano je 37 sednica, od toga su dve sednice održane u Narodnoj skupštini Republike Srbije u saradnji sa Odborom za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije¹²⁸ dok je jedna zajednička sednica sa ovim Odborom održana u Skupštini AP Vojvodine. Osim učešća na konferencijama u Narodnoj skupštini Republike Srbije koje je organizovao Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, odbori su intenzivno saradivali na razmatranju Nacrta zakona o rodnoj ravnopravnosti i drugim temama u vezi sa ovom oblašću. Uspostavljena je intenzivna saradnja sa četiri odbora Skupštine AP Vojvodine (Odborom za zdravstvo, Odborom za bezbednost, Odborom za budžet i Odborom za informisanje) u vezi sa rodnom aspektom tema koje su u nadležnosti ovih odbora, kao i aktivna saradnja sa predstavnicama regiona iz Austrije i Švedske o pitanjima značajnim za rodnu ravnopravnost, gde su gošće članicama i članovima Odbora govorile o stanju rodne ravnopravnosti u njihovim državama i primerima dobre prakse iz njihovih regiona. Zbog tragičnih dešavanja i činjenice da je do 22. 5. 2015.

...

128 Sednici je prisustvovao Meho Omerović, predsednik Odbora.

godine od početka godine ubijeno 26 žena, organizovana je i posebna sednica¹²⁹ na ovu temu. U ovom mandatu formirana je i Ženska parlamentarna mreža (ŽMP) Skupštine AP Vojvodine, te je Odbor i sa ŽPM Skupštine AP Vojvodine uspešno i intenzivno saradivao, održavao zajedničke sednice, konferencije na različite teme i druge zajedničke aktivnosti, poput obeležavanja kampanje Šesnaest dana u borbi protiv nasilja nad ženama. Analiza podataka iz zapisnika sa sednica Odbora za ravnopravnost polova ukazuje na nekoliko zapažanja:

- 1) Ni na jednoj sednici nisu bili prisutni svi članovi/članice Odbora.
- 2) Samo na jednoj sednici bio je prisutan pokrajinski sekretar za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, a u drugim slučajevima kada je tema sednice bila iz delokruga Pokrajinskog sekretarijata, sednicama je prisustvovala pomoćnica pokrajinskog sekretara zadužena za ravnopravnost polova.
- 3) Iako svi članovi i članice Odbora nisu učestvovali u diskusiji, na svakoj sednici diskutovalo se po tačkama dnevnog reda.
- 4) Za razliku od prethodnih saziva, zapisnici u ovom mandatu pisani su gotovo dosledno rodno osetljivim jezikom. Funkcije predsednice i zamenice predsednice Odbora, kao i gošći iz drugih institucija (pokrajinska ombudsmanka, zamenica ombudsmanke zadužena za ravnopravnost polova, pomoćnice pokrajinskog sekretara i sl.) pisane su u ženskom rodu. Neznatna odstupanja koja se uočavaju na ponekim mestima u zapisnicima mogu se smatrati nenamernim greškama.

Rad Odbora za ravnopravnost polova u mandatu 2016 - 2020. godine

Odbor je održao 13 (od 15 zakazanih) sednica na kojima je razmotreno 29 tačaka dnevnog reda. Razmatrani su izveštaji Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana i Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, obeležen je Međunarodni dan muškaraca i Dan ljudskih prava, a Odbor je učestvovao u akciji borbe protiv nasilja nad ženama. Odbor je bio predlagač Odluka o razrešenjima i imenovanjima članova Upravnog i Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova.

• • •

129 Sednici su prisustvovali Miroslav Vasin, pokrajinski sekretar za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova i potpredsednik Vlade AP Vojvodine, Siniša Radaković, načelnik Policijske uprave Novi Sad, Danica Todorov, zamenica pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova, Anita Beretić, pomoćnica pokrajinskog sekretara za ravnopravnost polova i Vesna Šijački, direktorka Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova.

Tabela 5

Sednica	Datum	Dnevni red
1	8. 7. 2016.	1. Izbor zamenika predsednika Odbora za ravnopravnost polova
2	15. 7. 2016.	1. Izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2015. godinu 2. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2015. godinu
3	18. 11. 2016.	1. Aktuelna pitanja povodom obeležavanja Međunarodnog dana muškaraca, 19. novembra
4	9. 12. 2016.	1. Informacija povodom završetka akcije "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama"
5	25. 1. 2017.	1. Evropska nedelja prevencije raka grlića materice 2. Vakcinacija protiv infekcije humanim papiloma virusom (HPV)
6	1. 3. 2017.	1. Godišnji program rada Odbora za 2017. godinu 2. Informacija o sprovođenju programa za zaštitu žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini u 2015. godini sa zaključcima
7	10. 4. 2017.	1. Izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2016. godinu 2. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2016. godinu
8	-	- (nema podataka)

Sednica	Datum	Dnevni red
9	6. 7. 2017.	1. Imenovanje lica za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija - Žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2017 - 2020)
10	-	- (nema podataka)
11	10. 11. 2017.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predlog odluke o razrešenju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 2. Predlog odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 3. Predlog odluke o razrešenju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 4. Predlog odluke o imenovanju predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova
12	20. 11. 2017.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upoznavanje sa programom 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja prema ženama 2. Obeležavanje Međunarodnog dana muškaraca
13	26. 3. 2018.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Godišnji izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2017. godinu 2. Predlog godišnjeg programa rada Odbora za 2018. godinu
14	4. 5. 2018.	1. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2017. godinu

Sednica	Datum	Dnevni red
15	9. 4. 2019.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2018. godinu 2. Izveštaj o poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2018. godinu 3. Predlog godišnjeg programa rada Odbora za ravnopravnost polova za 2019. godinu

Posle intenzivnog rada Odbora za ravnopravnost polova u prethodnom mandatu u ovom mandatu održano je 15 sednica.¹³⁰ Pored redovnih aktivnosti iz svoje nadležnosti, Odbor je u saradnji sa Odborom za zdravstvo Skupštine AP Vojvodine razmatrao teme iz oblasti zdravlja žena i prevencije, pratio sprovođenje programa zaštite žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima, i, po prvi put, imenovao je lica za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija - Žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2017 - 2020) ispred AP Vojvodine. Analiza podataka iz zapisnika sa sednica Odbora za ravnopravnost polova ukazuje na nekoliko zapažanja:

- 1) Na tri sednice bili su prisutni svi članovi i članice Odbora.
- 2) Pokrajinski sekretar za socijalnu politiku, demografsku politiku i društvenu brigu o deci bio je prisutan na dve sednice, a na ostalim prisutna je bila pomoćnica pokrajinskog sekretara ili neko drugi od predstavnika/predstavnica Sekretarijata.
- 3) Na svim sednicama vođena je diskusija, ali u diskusiji nisu učestvovali svi članovi i članice.
- 4) Saradnja sa Odborom za zdravstvo je nastavljena i organizovana je zajednička sednica.
- 5) Rad Odbora u ovom mandatu karakterisalo je često menjanje sekretara Odbora. Promenjeno ih je čak pet, što je imalo za posledicu nedostatak zapisnika sa 8. i 10. sednice. Korišćenje rodno osetljivog jezika zavisi dobrim delom i od toga ko vodi zapisnik sa sednice, odnosno ko je iz stručne službe zadužen za praćenje određene sednice.

...

¹³⁰ U arhivi se nalaze zapisnici sa 13 sednica. Ovo se odnosi na tačke 8. i 10. u Tabeli 5, s obzirom na to da sa 8. i 10. sednice Odbora nema zapisnika.

Rad Odbora za ravnopravnost polova u mandatu 2020 - 2024. godine

U aktuelnom mandatu, zaključno sa 28. aprilom 2023. godine, Odbor za ravnopravnost polova održao je 9 sednica na kojima je razmotreno ukupno 22 tačke dnevnog reda. Odbor je razmatrao izveštaje Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana i izveštaje o radu Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, utvrdio je predlog predstavnika Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine za članicu i zamenicu članice Političkog saveta za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji i bio predlagач odluka o razrešenjima i imenovanjima članica i članova Upravnog i Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova.

Tabela 6

Sednica	Datum	Dnevni red
1	30. 11. 2020.	<ol style="list-style-type: none">1. Izbor zamenika predsednika Odbora2. Kampanja “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”
2	5. 2. 2021.	<ol style="list-style-type: none">1. Razmatranje izveštanja Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2019. godinu2. Predlog godišnjeg programa rada Odbora za 2021. godinu
3	19. 4 2021.	<ol style="list-style-type: none">1. Godišnji izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2020. godinu2. Izveštaj o radu Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2019. godinu3. Izveštaj o radu Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2020. godinu
4	15. 6 2021.	<ol style="list-style-type: none">1. Predlog odluke o imenovanju predsednika Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova

Sednica	Datum	Dnevni red
5	30. 8. 2021.	1. Utvrđivanje predloga predstavnika Skupštine AP Vojvodine za člana i zamenika člana Političkog saveta za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija - Žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji
6	26. 10. 2021.	1. Predlog imenovanja predsednika i članova Upravnog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova 2. Predlog imenovanja predsednika i članova Nadzornog odbora Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova
7	1. 6. 2022.	1. Razmatranje Godišnjeg izveštaja Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana za 2021. godinu 2. Predlog godišnjeg programa rada Odbora za 2022. godinu
8	24. 6. 2022.	1. Izveštaj o radu i poslovanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova za 2021. godinu
9	30. 1. 2023.	1. Utvrđivanje predloga predstavnika Skupštine AP Vojvodine za člana i zamenika člana Političkog saveta za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija - Žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji

U aktuelnom sazivu na, do sada, 9 održanih sednica Odbor se mahom bavio tekućim pitanjima iz svoje nadležnosti. Nije uočena nijedna aktivnost koja bi mogla da se navede kao inovacija ili specifičnost u odnosu na prethodne sazive. Analiza podataka iz zapisnika sa sednica Odbora za ravnopravnost polova ukazuje na nekoliko zapažanja:

- 1) Samo na jednoj sednici prisutni su bili svi članovi i članice Odbora.

- 2) Diskusija je bilo, ali u njima učestvuju mali broj članica/članova Odbora.
- 3) Pokrajinski sekretar za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova nijednom nije bio prisutan na sednicama Odbora, najčešće je umesto njega sednicama prisustvovala podsekretarka. Ni Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman nijednom nije bio prisutan na sednicama odbora. Sednicama je umesto njega prisustvovala zamenica zadužena za ravnopravnost polova.
- 4) Specifičnost ovog saziva Odbora ogleda se u tome da su svi zapisnici precizno i dosledno pisani rodno osetljivim jezikom, osim kada se radi o funkciji predsednice (predsednika) Odbora za ravnopravnost polova koja je uvek navođena isključivo u muškom rodu, iako je obavlja žena. To ukazuje na činjenicu da poslanica koja je predsednica ovog radnog tela insistira da se njena funkcija navodi u muškom rodu.

4. SASTAV ODBORA ZA RAVNOPRAVNOST POLOVA 2003 - 2023. GODINE

Mandat 2000 - 2004.¹³¹ Predsednik: Zlatko Milićević; Članice i članovi: 1. Gordana Čomić 2. Jelena Jevtić 3. Miroljub Lješnjak 4. Donka Stančić 5. dr Marija Popin 6. Zorica Bundalo 7. Telleki Julijana 8. Pavela Jano 9. Petar Pešić 10. Tođeraš Jonike.

Mandat 2004 - 2008.¹³² Predsednica: Jadranka Beljan Balaban; Članice i članovi: 1. Zdenka Jokić 2. Seleši Đendi 3. Petar Andrejić 4. Maja Sedlarević 5. Aleksandra Sujić 6. Milena Stupar Vasić 7. dr Velibor Radusinović 8. Takač Marta.

Kasnije, 2006. godine za članicu Odbora izabrana je Gordana Kalnak¹³³.

Mandat 2008 - 2012.¹³⁴ Predsednica: Tanja Jovanović; Članice i članovi: 1. Seleši Đendi 2. Vislavski Leona 3. dr Goran Ivić 4. Branislav Damjanov 5. Dane Pribić 6. Bohuš Jan 7. Dragana Latovljević 8. Milena Maksimović 9. Marija Radojčić 10. Jelena Milinić

Kasnije je Jadranka Beljan-Balaban izabrana za članicu Odbora umesto Daneta Pribića¹³⁵.

• • •

- 131 Odluka o izmenama i dopunama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-5 od 22. 4. 2003)
- 132 Odluka o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Broj: 020 – 19, od 30. 10. 2004)
- 133 Odluka o izmeni i dopuni Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020 - 19/2006, od 12. 12. 2006)
- 134 Odluka o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-14/08, od 16. 7. 2008)
- 135 Odluka o izmeni i dopuni Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-14/08, od 11. 10. 2010)

Mandat 2012 - 2016.¹³⁶ Predsednica: Stojanka Lekić; Članice i članovi: 1. Ilija Vojinović 2. mr Seleši Đendi 3. Darko Vukoje 4. Tanja Dokmanović 5. Nada Bodrožić 6. Vera Ugrčić Ilić 7. Goran Gonđa 8. Nataša Lalić 9. Takač Zoltan 10. Marijana Četojević.

Kasnije, 2014. godine umesto Marijane Četojević za članicu Odbora izabrana je Ivana Zečević¹³⁷, dok je 2015. godine za članicu Odbora umesto Takač Zoltana izabrana je Kovač Tinde¹³⁸.

Mandat 2016 - 2020.¹³⁹ Predsednica: Ana Tomanova Makanova; Članice i članovi: 1. Nada Milanović 2. Snežana Sedlar 3. Stojanka Lekić 4. Darko Vukoje 5. Mia Strajin 6. Rajka Lučar 7. Jelena Delić 8. Goran Gonđa 9. mr Maja Sedlarević 10. Gizela Crkvenjakov.

Kasnije, 2016. godine Dragana Đurić Bulatović je izabrana za članicu Odbora, umesto Gizele Crkvenjakov¹⁴⁰.

Mandat 2020 - 2024.¹⁴¹ Predsednica: Latinka Vasiljković; Članice i članovi: 1. Milica Božić 2. Buranj Hajnalka 3. Nataša Lalić 4. Stojanka Lekić 5. Smiljana Glamočanin Varga 6. dr Marina Nedeljković 7. Milan Subotin 8. Ivana Rosić 9. Vesna Furundžić 10. Gizela Crkvenjakov.

Kasnije, 2020. Goran Puzić je izabran za člana Odbora umesto Milana Subotina¹⁴² dok je 2022. godine Jelena Lopušina izabrana za članicu Odbora, umesto Smiljane Glamočanin Varga¹⁴³.

• • •

136 Odluka o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-15/12, od 22. 6. 2012)

137 Odluka o izmenama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-15/12, od 19. 6. 2014)

138 Odluka o izmenama i dopunama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-15/12, od 08. 4. 2015)

139 Odluka o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-13/2016, od 20. 6. 2016. godine)

140 Odluka o izmenama i dopunama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-13-2/16, od 28. 9. 2016. godine)

141 Odluka o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Br. 020-13/2016, od 20. 6. 2016.)

142 Odluka o izmenama i dopunama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Broj: 020-17-1/2020-01, od 17. 12. 2020)

143 Odluka o izmeni i dopunama Odluke o izboru predsednika i članova odbora Skupštine AP Vojvodine (Broj: 020-17-1/2020-01, od 28. 6. 2022)

Tabela 7: Pregled učešća žena i muškaraca u sastavu Odbora po mandatima

Mandat	2003 - 2004.	2004 - 2008.	2008 - 2012.	2012 - 2016.	2016 - 2020.	2020 - 2023.
Predsednik/ Predsednica	1/0	0/1	0/1	0/1	0/1	0/1
Članice	6	8	6 7	6 7	8	9
Članovi	4	2	4 3	4 3	2	1
Izmene	0	1 ž	1 ž/1 m	1 ž/1 ž 1 ž/1 m	1 ž/1 ž	1 m/1 m 1 ž/1 ž
Ukupno	11	11	11	11	11	11

Pregled odluka o imenovanju predsednika/predsednice i članica i članova Odbora za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine pokazuje sledeće:

- 1) Samo u prvom mandatu, kada je formiran Odbor za ravnopravnost polova, na čelu je bio muškarac, u svim drugim mandatima Odbor su vodile žene.
- 2) U drugom mandatu (2004 - 2008) predsednica Odbora bila je iz redova manjinskog partnera u vladajućoj koaliciji (Jadranka Beljan Balaban iz G17+), u trećem mandatu (2008 - 2012) predsednica Odbora bila je poslanica iz redova opozicije (Tanja Jovanović iz Srpske radikalne stranke), u četvrtom mandatu (2012 - 2016) predsednica Odbora bila je iz redova opozicije (Stojanka Lekić iz Srpske napredne stranke), u petom mandatu (2016 - 2020) predsednica je bila iz redova opozicije (Ana Tomanova Makanova iz Demokratske stranke), dok je u aktuelnom, šestom mandatu predsednica Odbora poslanica iz reda najveće stranke vladajuće koalicije (Latinka Vasiljković iz Srpske napredne stranke).
- 3) U svim mandatima u većem broju su zastupljene članice u odnosu na članove.
- 4) Odluke su pisane isključivo u muškom rodu i nije poštovano pravilo upotrebe rodno osetljivog jezika.

5. Zaključak

Odbor za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine, ali i rad drugih mehanizama za rodnu ravnopravnost u AP Vojvodini, svojim postojanjem i posle dvadeset godina pokazuju volju pokrajinske administracije da se kontinuirano bavi unapređenjem i postizanjem rodne ravnopravnosti u Vojvodini i potrebu da se institucionalno bavi (ne)ravnopravnošću žena i muškaraca kojoj svedočimo i dalje.

Analiza rada Odbora za ravnopravnost polova pokazuje fluktuaciju statusa i aktivnosti Odbora kao radnog tela Skupštine AP Vojvodine koje zavise i od osobe koja ga vodi, njene zainteresovanosti za temu, lične pozicije i pozicije stranke iz koje dolazi, kao i članica i članova Odbora, njihove zainteresovani za temu, redovnog prisustva sednicama i učešća u diskusiji i radu Odbora. Indikativan je i odnos sa resornim pokrajinskim sekretarijatom (Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova/Pokrajinski sekretarijat za privredu, rad i ravnopravnost polova/Pokrajinski sekretarijat za socijalnu politiku, demografsku politiku i društvenu brigu o deci/Pokrajinski sekretarijat za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova). Iz analize zapisnika se vidi da je u prva dva mandata pokrajinska sekretarka, osim tekućih pitanja i informacija o stanju rodne ravnopravnosti u AP Vojvodini, redovno podnosila izveštaje o radu i govorila o planovima rada Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, dok su u kasnijim mandatima ti izveštaji izostali, da bi se na kraju došlo do toga da nadležni pokrajinski sekretar nikad ili gotovo nikad i ne prisustvuje sednicama Odbora. To govori da se izgubila granica između zakonodavne i izvršne vlasti i zaboravilo da je zakonodavna vlast pretpostavljena izvršnoj i da bi nadležni Odbor, kao skupštinsko radno telo, morao ne samo da prati nego i da nadgleda rad resornog sekretarijata i drugih institucija u oblasti rodne ravnopravnosti.

Praćenje rada Odbora kroz mandate po broju sednica, temama koje su obrađene i saradnji koja je ostvorena (ili je uopšte nije bilo) govori o statusu i aktivnosti Odbora i saradnji sa drugim mehanizmima za rodnu ravnopravnost. Tako je npr. u jednom mandatu (2012 - 2016), održano 37 sednica, ostvorena saradnja sa četiri druga radna tela Skupštine AP Vojvodine i nadležnim odborom Narodne skupštine Republike Srbije, formirana Ženska parlamentarna mreža, dok je, npr. u aktuelnom mandatu, do sada održano 9 sednica na kojima su razmatrana samo tekuća pitanja iz nadležnosti Odbora, dok se na dnevnom redu nije našla nijedna inicijativa, vanredna aktivnost ili predlog za saradnju. Uočljivo je da je, za razliku od prvog mandata kada je resorna sekretarka bila na svakoj sednici, aktivno učestvovala u radu Odbora i podnosila Odboru izveštaj o svom radu, kasnije to sve ređe bio slučaj, a u tekućem mandatu Pokrajinski sekretar za ravnopravnost polova nijednom nije bio na sednici Odbora za ravnopravnost polova. To je primer odnosa izvršne vlasti, ili njenog dela, prema Skupštini AP Vojvodine

i njenim radnim telima. Ovi primeri govore da se i rad Odbora za ravnopravnost polova ne može posmatrati van konteksta društveno političkih prilika u kojima Odbor deluje.

Dva zaključka se mogu izvesti u odnosu na upotrebu rodno osetljivog jezika u zapisnicima. Prvi, da upotreba rodno osetljivog jezika zavisi od volje osobe koja vodi zapisnik (sekretara/ sekretarke Odbora) i osobe koja predsedava sednicom (predsednika/predsednice ili zamenika/zamenice predsednika/predsednice), a koja sa sekretarom/sekretarkom priprema saziv i zapisnik za razmatranje i usvajanje. Vremenom se stanje sa upotrebom rodno osetljivog jezika popravilo i on se doslednije koristi u kasnijim mandatima. Drugi zaključak je da upotreba rodno osetljivog jezika zavisi od političke volje aktuelne političke elite zastupljene u skupštini, a dokaz za to je da posle više mandata postupnog uvođenja i redovnog korišćenja rodno osetljivog jezika, u zapisnicima sa sednica Odbora aktuelnog mandata rodno osetljiv jezik se koristi, osim za funkciju aktuelne predsednice koja insistira da se potpisuje sa – predsednik. I pored donetog Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji reguliše korišćenje rodno osetljivog jezika u javnoj sferi, volja za primenu Zakona izostaje.

Sve navedeno je slika društva u kome živimo. S jedne strane svedočimo inovativnim inicijativama neophodnim za izgradnju demokratskog i građanskog društva (Odbor za ravnopravnost polova Skupštine AP Vojvodine i drugi mehanizmi za rodnu ravnopravnost u AP Vojvodini to jesu), a sa druge strane patrijarhalnim normama duboko usađenim u društvo i teško savladivim koje sputavaju procese demokratizacije.

